

Karolina Domańska, Karina Kasperek,
Aleksandra Potocka, Dorota Nawrat-Wyraz

Mapa drogowa

Jak(a) wybrać ścieżkę edukacyjno-zawodową?

Materiał informacyjny dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami
edukacyjnymi i rodziców oraz nauczycieli, doradców zawodowych i specjalistów



Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego



Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską



INSTYTUT BADAŃ
EDUKACYJNYCH
Państwowy Instytut Badawczy

Autorki: dr Karolina Domańska, Karina Kasperek, Aleksandra Potocka, dr Dorota Nawrat-Wyras

Konsultacja merytoryczna: dr Tomasz Knopik

Redakcja językowa: dr Michał Pranke

Projekt okładki: Zuzanna Gułaj

Ilustracje s. 7, 28, 49: Aleksandra Potocka

Ilustracje te powstały z wykorzystaniem aplikacji Canva.

Ilustracje s. 30, 52, 56, 59, 62, 66: Zuzanna Gułaj

Skład: Marcin Kot

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl



INSTYTUT BADAŃ
EDUKACYJNYCH
Państwowy Instytut Badawczy

ISBN: 978-83-68313-61-1

DOI: 10.24131/9788368313611

Copyright© Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2025.

Wzór cytowania:

Domańska, K., Kasperek, K., Potocka, A., Nawrat-Wyras, D. (2025). *Mapa drogowa. Jak(q) wybrać ścieżkę edukacyjno-zawodową? Materiał informacyjny dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, rodziców, nauczycieli, specjalistów i doradców zawodowych*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Wspieranie dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży” finansowanego z Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego (FERS.01.06-IP.05-0002/23).

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie Autorstwa 4.0.



Nie dotyczy zdjęcia z okładki.

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści

Wprowadzenie	5
CZĘŚĆ I Jak wspierać uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w wyborach edukacyjno-zawodowych? Materiał informacyjny dla nauczycieli, specjalistów, doradców zawodowych i rodziców	7
1. Uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w systemie oświaty – co dalej po szkole?	8
2. Podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych – czym się kierować?	11
3. Zawód, kompetencje, umiejętności, kwalifikacje – co jest ważne na rynku pracy?	14
3.1. Kompetencje i umiejętności – najważniejsze zasoby na rynku pracy.....	15
3.2. Od kompetencji do kwalifikacji	17
4. Co to jest tranzycja?	18
5. Jak wspierać ucznia w tranzycji w ramach doradztwa zawodowego?	19
5.1. Jakie przepisy prawa oświatowego regulują realizację doradztwa zawodowego w szkole?	19
5.2. Jakie jest wsparcie dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w procesie doradczym w szkole?	22
5.3. Gdzie poza szkołą szukać wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego dla uczniów i osób uczących się?.....	24
5.4. Jaka jest rola rodziców we wsparciu dziecka w wyborze dalszego kształcenia lub zawodu?.....	26
Podsumowanie	27
CZĘŚĆ II Co dalej po szkole podstawowej? Możliwości dalszego kształcenia. Materiał informacyjny dla rodziców, uczniów i nauczycieli	28
Co dalej po szkole podstawowej? Możliwości dalszego kształcenia	29
Liceum ogólnokształcące (LO)	32
Technikum	33
Branżowa szkoła I stopnia	34
Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy (SOSW)	35
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	36
Branżowa szkoła II stopnia	38
Młodzieżowy ośrodek socjoterapii (MOS) i młodzieżowy ośrodek wychowawczy (MOW)	39
Ochotnicze Hufce Pracy (OHP).....	41
Liceum ogólnokształcące dla dorosłych	42

Szkoły policealne	42
Szkolnictwo wyższe	43
Szkolnictwo artystyczne	44
Centra kształcenia ustawicznego (CKU) i centra kształcenia zawodowego (CKZ)	45
Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ)	46
Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK)	46
Branżowe centra umiejętności (BCU)	47
CZĘŚĆ III Podróż absolwenta. Materiały dla ucznia.....	49
Podróż absolwenta. Materiały dla ucznia.....	50
INFORMATOR	67
Informacje pomocne w wyborze i planowaniu ścieżek kształcenia w zawodach – gdzie szukać?	67
Dla uczniów, rodziców, nauczycieli i doradców zawodowych.....	67
Kuratoria oświaty	67
Prognoza zapotrzebowania na zawody	68
Barometr zawodów	69
Mapa Karier	70
Zintegrowana Platforma Edukacyjna	71
Portal Infozawodowe	72
Narzędzia ZSK.....	73
Moje Portfolio	74
Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (CIOP-PIB)	75
Ośrodek Rozwoju Edukacji.....	76
Bibliografia.....	77

1. Wprowadzenie

Planowanie własnej ścieżki edukacyjno-zawodowej to proces, który pomaga w odnajdowaniu swojego miejsca w świecie pracy. Drogi, którymi zmierzamy do tego celu, są różne i zawsze indywidualne – każdy projektuje i podąża swoją własną. To także proces długotrwały, którego uczestnikami jesteśmy w czasie całego okresu edukacji szkolnej, kształcenia zawodowego czy specjalistycznego, aż do podjęcia pracy zawodowej, a także w trakcie jej kontynuowania. Zwykle jest także złożony, bo zależny od wielu czynników, takich jak nasze uzdolnienia, zainteresowania, aspiracje, możliwości czy dostępność oferty edukacyjnej. W planowaniu własnej ścieżki kierujemy się również tym, jak zmienia się rynek pracy: na jakie zawody czy specjalności jest zapotrzebowanie, jakie kompetencje i kwalifikacje są cenione? Całociągłe uczenie się, rozwijanie i doskonalenie zawodowe są współcześnie niezbędne, dlatego tak ważne jest dobre przygotowanie i nabycie umiejętności samodzielnego planowania własnej ścieżki edukacyjno-zawodowej przez uczniów już na etapie szkoły podstawowej.

Uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi i rozwojowymi, w tym z niepełnosprawnościami, mają niekiedy indywidualne wymagania dotyczące procesu kształcenia lub przygotowania zawodowego. Zdarza się, że nie mogą wykonywać określonych zawodów. Dla tych uczniów szkoły przygotowują odpowiednie dostosowania w procesie kształcenia, różne formy wsparcia, czasem również oferty edukacyjne. Ponadto istnieje wiele alternatyw dla zawodów, w których uczeń nie może podjąć kształcenia i później pracy. Rynek pracy jest różnorodny i dynamiczny, wciąż powstaje wiele nowych profesji, więc potrzeby w tym zakresie zmieniają się i rosną. Widocznym trendem jest także otwieranie się pracodawców na pracowników ze zróżnicowanymi potrzebami, a nowoczesne technologie wspomagają w dostosowaniu stanowiska pracy i wykonywaniu czynności zawodowych. Dlatego warto zachęcać uczniów do poszukiwania i planowania własnej, indywidualnej ścieżki oraz wspierać ich w tym procesie.

Niniejszy materiał informacyjny przygotowaliśmy z myślą o uczniach ze zróżnicowanymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami, ich rodzicach oraz nauczycielach, szkolnych specjalistach i doradcach zawodowych. Zebraliśmy w nim podstawowe informacje pomocne w planowaniu ścieżki kształcenia oraz wyborze zawodu po szkole podstawowej. Szczególną uwagę zwróciliśmy na rolę kształcenia zawodowego, które – trafnie wybrane – przygotowuje ucznia do podjęcia pracy dającej możliwość samodzielnego i satysfakcjonującego życia oraz zawodowego spełnienia.

Materiał został podzielony na trzy główne części, przygotowane z myślą o różnych grupach odbiorców.

Część pierwsza – *Jak wspierać uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w wyborach edukacyjno-zawodowych?* – jest przeznaczona przede wszystkim dla nauczycieli, specjalistów, doradców zawodowych i rodziców. Zawiera zbiór zagadnień dotyczących wspierania ucznia ze zróżnicowanymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami, w planowaniu własnej ścieżki oraz podejmowaniu wyborów edukacyjno-zawodowych – w domu i w szkole – w oparciu o aktualną podstawę prawną i rekomendacje dotyczące tworzenia inkluzyjnego środowiska edukacyjnego.

Część druga – *Co dalej po szkole podstawowej? Możliwości dalszego kształcenia* – jest przeznaczona dla rodziców i uczniów, ale może być przydatna także dla nauczycieli. Zebrano w niej ogólnie dostępne, istotne informacje na temat różnych typów szkół i placówek edukacyjnych w Polsce oraz możliwości doskonalenia umiejętności i zdobywania kwalifikacji zawodowych. Wyszczególniono w niej ścieżki edukacyjne dla uczniów z różnymi typami niepełnosprawności.

Część trzecia – *Podróż absolwenta* – to propozycja dla uczniów, zawierająca praktyczne narzędzia pomocne w samodzielnym planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej.

Ostatnia część – *Informator* – to zestawienie wybranych źródeł informacji przydatnych dla uczniów, rodziców i doradców zawodowych w wyszukiwaniu opisów zawodów oraz ofert edukacyjnych i szkół kształcących w danym zawodzie. Informator może być pomocny w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej. Ze względu na informacyjny charakter publikacji nie opisujemy konkretnych narzędzi, pozostawiając ich wybór odbiorcom, wskazując jedynie wybrane źródła, z których użytkownicy mogą bezpłatnie skorzystać.

Przyjęto, że słowo uczeń odnosi się zarówno do uczniów, jak i uczennic, podobnie w przypadku nauczyciela, specjalisty czy doradcy – mamy na myśli również nauczycielki, specjalistki i doradczynie zawodowe.

Życzymy ciekawej lektury!



Jak wspierać uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami w wyborach edukacyjno- -zawodowych?

Materiał informacyjny dla
nauczycieli, specjalistów, doradców
zawodowych i rodziców

1. Uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w systemie oświaty – co dalej po szkole?

Dostępność edukacji oznacza nastawienie na dostrzeganie zróżnicowanych potrzeb uczniów, w tym wynikających z niepełnosprawności, które utrudniają uczenie się i prawidłowy rozwój oraz organizację procesu uczenia się-nauczania z minimalizacją barier uczestnictwa dla wszystkich uczniów. Trafne zidentyfikowanie zasobów danego ucznia, a nie skupienie na jego deficytach, umożliwia nauczanie i uczenie się adekwatne do predyspozycji i potrzeb ucznia. W edukacji włączającej wszystkim uczącym się zapewniona jest ciągłość wsparcia podczas przechodzenia pomiędzy etapami kształcenia oraz wejścia na rynek pracy.

System oświaty w Polsce zapewnia ścieżki kształcenia dla wszystkich uczniów na zasadzie równości szans ([Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe](#), t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737). Mimo to uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami, mają niekiedy ograniczone możliwości wyboru nauki zawodu ze względu na wymagania w niektórych profesjach. Po ukończeniu szkoły trudniej im także znaleźć pracę z udogodnieniami adekwatnymi do ich potrzeb. Dlatego odpowiednie wsparcie tej grupy uczniów w planowaniu dalszego kształcenia i podejmowaniu trafnych decyzji edukacyjno-zawodowych wymaga współdziałania i holistycznego przygotowania.

Warto pamiętać, że uczniowie posiadający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ([Dz. U. 2023 poz. 2061](#)) nie muszą być postrzegani jako osoby z niepełnosprawnością w rozumieniu [ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych](#) (Dz. U. z 2024 r. poz. 44), podobnie jak uczniowie z niepełnosprawnościami nie muszą mieć orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Uczniowie wymagający wsparcia psychologicznego, wskazanego w opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej lub zidentyfikowanego bezpośrednio w szkole, stanowią liczną grupę o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Są to m.in. uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, uczniowie o ponadprzeciętnym potencjale poznawczym, uczniowie z doświadczeniem migracji lub pochodzący z mniejszości etnicznych lub kulturowych, uczniowie z ADHD i wszyscy, którzy w określonej sytuacji życiowej wymagają dodatkowego wsparcia ze strony szkoły oraz dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do ich indywidualnych potrzeb edukacyjnych.



Bez względu na wybór ścieżki kształcenia prawo oświatowe gwarantuje uczniom ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi odpowiednie do rozpoznanych potrzeb ucznia wsparcie na każdym etapie edukacyjnym – od przedszkola do ukończenia edukacji ponadpodstawowej.

Uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami zidentyfikowanymi na wcześniejszych etapach edukacji, kontynuują edukację na poziomie ponadpodstawowym, w dalszym ciągu posiadając prawo do korzystania ze wsparcia, pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub kształcenia specjalnego (w przypadku uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym na kolejny etap edukacyjny).

Bez względu na formę organizacyjną kształcenia każda szkoła, również ogólnodostępna, i placówka organizująca kształcenie, wychowanie i opiekę dla uczniów z niepełnosprawnościami powinny realizować zalecenia wynikające z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

Kształcenie specjalne jest integralną częścią systemu edukacji i może być realizowane na każdym z etapów edukacyjnych, również ponadpodstawowym, oraz w każdej formie organizacyjnej kształcenia (w szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych). Inicjowane jest w sytuacji posiadania przez ucznia orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Kształcenie specjalne organizuje się zatem dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Na etapie edukacji ponadpodstawowej [kształcenie specjalne](#) (Dz. U. 2020 poz. 1309) odbywa się w:

- szkołach ogólnodostępnych: w klasach ogólnodostępnych, oddziałach specjalnych lub integracyjnych, np. branżowa szkoła I stopnia z oddziałami integracyjnymi;
- funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych, np. branżowa szkoła specjalna, technikum specjalne, liceum specjalne;
- specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych (SOSW), innych placówkach oświatowo-wychowawczych lub w placówkach wykonujących działalność leczniczą (włącznie z zakładami leczenia uzdrowiskowego), np. SOSW dla młodzieży z niepełnosprawnością wzroku.

Szkoły specjalne mogą być także ulokowane w strukturze:

- młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW),
- młodzieżowych ośrodków socjoterapii (MOS),

- specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych (SOSW).

Przygotowanie do realizacji zadań zawodowych może przebiegać krótszą lub dłuższą ścieżką.

Ścieżka krótsza to kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego – branżowej szkole I stopnia, technikum, branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej. Ścieżka krótsza umożliwia uzyskanie kwalifikacji zawodowych i podjęcie pracy* w wyuczonym zawodzie już po 3 (w przypadku branżowej szkoły I stopnia) lub 5 (np. w przypadku technikum) latach nauki. Po przejściu tej ścieżki możliwe jest dalsze kształcenie, np. w trybie dziennym, wieczorowym lub zaocznym w szkole policealnej lub na kwalifikacyjnych kursach zawodowych (KKZ) – równolegle z wykonywaną pracą zawodową. Technikum, branżowa szkoła II stopnia umożliwiają – po zdaniu egzaminu maturalnego – kontynuację nauki na studiach. Warto dodać, że po ukończeniu szkoły podstawowej uczeń może podjąć kształcenie dualne w rzemiośle, co oznacza równoległą naukę w branżowej szkole I stopnia oraz zajęcia praktyczne w zakładzie rzemieślniczym lub na kursie doksztalającym. Kształcenie dualne można podjąć w 56 zawodach – ich aktualny wykaz znajduje się na stronie [Związku Rzemiosła Polskiego](#).

Ścieżka dłuższa to kontynuacja nauki na poziomie studiów wyższych po ukończeniu liceum ogólnokształcącego, branżowej szkoły II stopnia lub technikum – po uzyskaniu świadectwa dojrzałości. W przypadku ścieżki kształcenia zawodowego oprócz uzyskania świadectwa dojrzałości absolwent musi zdać egzamin zawodowy i posiadać dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie nauczany na poziomie technika. Ta ścieżka pozwala na uzyskanie tytułu zawodowego licencjata lub inżyniera w czasie min. 7–8 lat, a magistra lub magistra inżyniera – 9–10 lat, wliczając okres szkoły ponadpodstawowej.

Wyjątek stanowią uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz niepełnosprawnościami sprzężonymi, dla których przeznaczone są formy kształcenia ponadpodstawowego organizowane wyłącznie dla uczniów z wymienionych grup – czyli szkoły specjalne przysposabiające do pracy w zawodach pomocniczych dopasowanych dla osób z określonym typem niepełnosprawności.

* Istnieje możliwość podjęcia pracy przez pracownika młodocianego, który ukończył 15 lat, a nie przekroczył 18 lat – może on być zatrudniony na podstawie umowy w celu przygotowania zawodowego (za co pobiera wynagrodzenie w wysokości 8%, 9% lub 10% przeciętnego wynagrodzenia), a po skończeniu 16 lat na podstawie umowy o pracę, ale tylko przy wykonywaniu prac lekkich. Kształcenie dualne mogą też zacząć 14-latkowie, ale najpierw muszą oni uzyskać pozytywną opinię z poradni psychologiczno-pedagogicznej.

2. Podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych – czym się kierować?

Kończenie każdego etapu edukacyjnego wiąże się z podejmowaniem ważnej decyzji – co dalej? Wielu uczniów kończących szkołę podstawową nie ma jeszcze sprecyzowanych planów, dlatego rolą dorosłych: nauczycieli, wychowawców, specjalistów, a szczególnie doradców zawodowych i rodziców/opiekunów, jest udzielenie młodemu człowiekowi odpowiedniego, dostosowanego do jego potrzeb wsparcia w tym złożonym procesie.

Podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych to proces, na który składa się wiele czynników i zwykle wymaga on sporo czasu. To, czy uczeń jest dobrze przygotowany do podjęcia tej ważnej decyzji, jest wypadkową jego wcześniejszych doświadczeń edukacyjnych, wyobrażeń lub marzeń zawodowych, stopnia samopoznania, mniej lub bardziej sprecyzowanych aspiracji i oczekiwań oraz wiedzy o zawodach, rynku pracy i możliwościach dalszego kształcenia. Tę wiedzę i umiejętności potrzebne do podjęcia optymalnej decyzji uczeń zdobywa od najwcześniejszych lat – zarówno w środowisku rodzinnym, jak i szkolnym.

Rodzina jest pierwszym środowiskiem wychowawczym dziecka, w którym kształtuje ono swoje postawy i przekonania wobec pracy, wzorce zachowań prozawodowych oraz aspiracje edukacyjne. Te postawy i wzorce są kształtowane m.in. przez nastawienie rodziców/opiekunów do własnej pracy, ich aktywność i satysfakcję zawodową oraz przekaz dotyczący wartości związanych z pracą. Ważną rolę odgrywają także wymagania stawiane dziecku w domu. Powinny one być adekwatne do możliwości dziecka w danym momencie jego rozwoju, tak by motywować i zachęcać je do samodzielności i podejmowania wyzwań. Nieadekwatne wymagania mogą stanowić bariery nie do pokonania i przyczyniać się do frustracji, poczucia bezradności i w rezultacie do obniżenia samooceny dziecka. **To rodzice lub opiekunowie są najważniejszymi doradcami dziecka w kwestii wyboru dalszego kształcenia lub nauki zawodu, szczególnie na etapie szkoły podstawowej.** Warto zauważyć, że rodzice/opiekunowie często opierają się na swoich doświadczeniach, przekonaniach, własnych aspiracjach czy pomysłach dotyczących przyszłości swojego dziecka (zob. Podgórska-Jachnik, 2024). Aby poszerzyć tę perspektywę i ogląd różnych możliwości, niezwykle ważna jest współpraca rodziców/opiekunów ze szkołą. Pełniejsze poznanie zasobów, osiągnięć, aspiracji czy funkcjonowania dziecka w środowisku szkolnym może pomóc rodzicom/opiekunom lepiej wspierać dziecko w podejmowaniu decyzji i dokonywaniu samodzielnych wyborów.

Drugim istotnym środowiskiem wpływającym na wybory edukacyjno-zawodowe dziecka jako ucznia jest szkoła. W klasach I–VI szkoły podstawowej przygotowywanie do podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych jest realizowane w ramach orientacji zawodowej na zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego. Nauczyciel odnosi omawiane zagadnienia do treści programowych z zakresu doradztwa zawodowego, np. świata zawodów związanych z daną dziedziną wiedzy, lub przedstawia trendy rozwojowe danej dziedziny, ukazując jej znaczenie i zakres oddziaływania tak, aby rozbudzać ciekawość poznawczą i zachęcać uczniów do samodzielnego zgłębiania wiedzy.

Kluczową kwestią jest poznawanie przez ucznia własnych zasobów i możliwości. Służą temu m.in. lekcje oparte na metodach aktywizujących, uwzględniających współdziałanie uczniów, w tym projekty. Podczas takich zajęć uczniowie kształtują wiele pożądaných na rynku pracy umiejętności, takich jak planowanie i organizowanie własnej pracy, argumentowanie i wymiana poglądów, komunikacja i współpraca, rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie, kreatywność, dokonywanie wyborów i podejmowanie decyzji, samoocena i autoprezentacja. Takie aktywności są dla uczniów okazją do lepszego poznania swoich predyspozycji i mocnych stron. Wsparciem dla ucznia są także zajęcia z wychowawcą lub specjalistami oraz dodatkowe zajęcia, podczas których uczeń ma możliwość rozwijać swoje zainteresowania i kształtować rozmaite dodatkowe umiejętności, także te niezwiązane z zajęciami i programem szkolnym. Orientacja zawodowa ma na celu zapoznanie uczniów z wybranymi zawodami, kształtowanie proaktywnych postaw wobec pracy i edukacji oraz pobudzanie, rozpoznawanie i rozwijanie ich zainteresowań i uzdolnień (art. 26a [ustawy Prawo oświatowe](#), t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737).

Obok działań doradczych prowadzonych przez nauczycieli kształcenia ogólnego, wychowawców czy specjalistów, uczniowie klas VII–VIII, w ramach zajęć z doradztwa zawodowego, mają możliwość dokonania bilansu swoich zasobów, określenia celów edukacyjno-zawodowych oraz poznania metod i technik pomocnych w planowaniu kariery edukacyjno-zawodowej. Źródłem pozyskiwania wiedzy o rynku pracy są dla uczniów także wycieczki zawodoznawcze, udział w targach edukacyjnych czy spotkania z przedstawicielami zawodów. Pomocne w podejmowaniu decyzji jest poznawanie szkół ponadpodstawowych – zarówno oferty edukacyjnej, jak również lokalizacji i przestrzeni szkolnej – co może mieć znaczenie w przypadku uczniów z niepełnosprawnościami. Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkole pełni ważną funkcję, a doradca służy wsparciem i informacją zarówno uczniowi, jak i rodzicom.

Warto rozmawiać z uczniem – zarówno w szkole, jak i w domu – na temat jego marzeń zawodowych, zainteresowań, pasji, tego, czym lubi się zajmować, a także pomóc mu

w odkrywaniu tego, co jest jego unikalnym talentem, w czym czuje się mistrzem. Pasje i zainteresowania są często początkiem do odkrycia i rozwijania własnej drogi zawodowej.

Ważne są także rozmowy o kryteriach wyboru – co dla ucznia jest ważne i czym kieruje się w wyborze danej szkoły. Zdarza się, że uczeń wybiera szkołę, bo: „jest blisko”, „idzie do niej mój najlepszy kolega”, „tak zdecydowali rodzice”, „chodzi tam starsze rodzeństwo”, „na nic innego mnie nie stać”, „nie mam szansy w innej szkole”, „nie mam innego pomysłu” lub „nie wiem, co zrobić”. Takie motywy niekoniecznie służą najlepszym wyborom, więc warto, by w trakcie rozmów, w procesie doradczym lub w ramach innej formy wsparcia uczeń uświadomił sobie motywy, jakimi się kieruje przy wyborach, do czego dąży, co chce osiągnąć i dlaczego. Są uczniowie, dla których niezbędne są pomoc w realnym oszacowaniu własnych możliwości i zasobów pod kątem wymagań danej szkoły czy zawodu oraz wspólne poszukiwanie alternatywnych rozwiązań, np. poszukiwanie profesji, która spełni marzenia i aspiracje ucznia, a jednocześnie nauka nie będzie dla ucznia zbyt dużym wyzwaniem nie do pokonania.



Wybór szkoły i zawodu to decyzja ucznia – dorośli mogą wspierać go w tym procesie, jeśli tego potrzebuje, ale nie podejmują za niego decyzji. Samodzielny wybór motywuje do dalszego rozwoju i uczenia się, zwiększa poczucie sprawstwa i wpływu na własne życie. Zadaniem dorosłych – rodziców, nauczycieli, specjalistów, w tym szczególnie doradców zawodowych – jest przede wszystkim:

- 📍 wspieranie ucznia w podejmowaniu samodzielnych decyzji edukacyjno-zawodowych;
- 📍 pomoc w identyfikowaniu indywidualnych zasobów ucznia (takich jak zdolności, uzdolnienia, predyspozycje, zainteresowania, kompetencje i umiejętności);
- 📍 dostarczanie informacji o zawodach, rynku pracy i możliwościach dalszego kształcenia;
- 📍 pomoc w określeniu celów i sprecyzowaniu planów edukacyjno-zawodowych odniesionych do aspiracji, marzeń, zasobów oraz indywidualnych potrzeb ucznia z uwzględnieniem stanu zdrowia;
- 📍 motywowanie ucznia do dalszego rozwoju w oparciu o dostępne zasoby i możliwości;
- 📍 kształtowanie gotowości do całościowego uczenia oraz wspieranie postawy nastawionej na stałe podnoszenie i uzupełnianie swoich kompetencji.

3. Zawód, kompetencje, umiejętności, kwalifikacje – co jest ważne na rynku pracy?

Według prognoz Światowego Forum Ekonomicznego ok. 65% uczniów obecnie rozpoczynających naukę w szkołach podstawowych prawdopodobnie będzie pracować w zawodach, które jeszcze nie istnieją. Ponadto większość z nich wielokrotnie zmieni pracę lub zawód w ciągu życia zawodowego. Przewiduje się też, że w ciągu najbliższych pięciu lat jedna czwarta miejsc pracy ulegnie zmianie, co oznacza, że miliony ludzi będą musiały zmienić pracę – z obszarów kurczących się przejść do tych, które rozwijają się ([World Economic Forum, 2024](#)). Te dynamiczne przemiany na rynku pracy powodują, że coraz częściej mówimy o planowaniu „kariery zawodowej” niż o jednorazowym wyborze zawodu.

Zawód – to zbiór zadań (czynności zawodowych) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby i wymagających odpowiednich kompetencji (wiedzy i umiejętności), zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki ([Klasyfikacja zawodów i specjalności](#)). Obok zawodu na rynku pracy mamy do czynienia także w wieloma **specjalnościami**, które powstają w wyniku podziału pracy w ramach zawodu. Zawierają one część czynności o podobnym charakterze (związanych z wykonywaną funkcją lub pracą) oraz wymagają pogłębionej lub dodatkowej wiedzy i umiejętności, zdobytych w wyniku specjalistycznego szkolenia lub praktyki.



Obecnie w kształceniu branżowym uczeń może wybrać spośród 238 zawodów z 32 branż ([Dz. U. z 2024 poz. 611 ze zm.](#)). Obok klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego funkcjonuje też w Polsce Klasyfikacja zawodów i specjalności, w której ujęto aż 2543 zawodów i specjalności. W ofertach pracy spotykamy się także ze stanowiskami pracy, określającymi przestrzeń pracy, wraz z wyposażeniem w środki i przedmioty pracy, w której pracownik lub zespół pracowników wykonuje swoją pracę.

Wybór zawodu jest bardzo ważny. Jednak o sukcesie zawodowym decydują kompetencje i umiejętności. Coraz częściej bowiem zawód zmieniamy nawet kilka razy w ciągu kariery zawodowej, a kompetencje i umiejętności stanowią nasze zawodowe zasoby, które możemy przenosić i wykorzystywać w różnych środowiskach pracy.

3.1. Kompetencje i umiejętności – najważniejsze zasoby na rynku pracy

Kompetencja to zdolność do podejmowania określonych działań i wykonywania zadań oparta na wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i postaw społecznych oraz predyspozycji i własnych doświadczeń. Kompetencje nie muszą być związane z wykonywaniem konkretnego zawodu, ale są znacznie szersze: mogą zawierać różne zestawy umiejętności, które są potrzebne w wielu zawodach, branżach lub na wielu stanowiskach. Przykładowo na kompetencje menedżerskie składają się złożone umiejętności decydujące o skuteczności zarządzania czy kierowania ludźmi i są one przydatne w różnych branżach. Innym przykładem są [kompetencje cyfrowe](#), które można wykorzystać w wielu dziedzinach pracy i życia. Kompetencje mogą ułatwiać szybkie przebranżowienie się, mobilność, elastyczność, adaptację do zmian i uczenie się.

W przyszłej pracy zawodowej absolwentom będą potrzebne kompetencje kluczowe ([Zalecenie Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie](#), Dz. Urz. UE C 189 z 4.06.2018 r.), odpowiadające potrzebom zmieniającego się świata i rynku pracy. Do kluczowych kompetencji XXI wieku zalicza się także: samodzielność, samostereowność, aktywność i zaangażowanie a najważniejsze z nich, które można kształtować w szkole, zostały określone w [profilu absolwenta](#).

Badacze wyodrębnili również „kompetencje przyszłości”. Zostały one zdefiniowane jako kombinacja wiedzy, doświadczenia, umiejętności oraz zaangażowania, których znaczenie dla rozwoju gospodarczego i sukcesu przedsiębiorstw będzie wzrastać w przyszłości w perspektywie do 2030 roku (Łapińska i in., 2022). Analitycy rynku zaliczają do nich tzw. „kompetencje 4K” (Lambri, 2020): kreatywność, kooperację, komunikatywność oraz krytyczne myślenie. W grupie kompetencji kognitywnych za szczególnie istotne uznano:

- nieszablonowe myślenie i kreatywną adaptację rozwiązań,
- umiejętności analityczne z wykorzystaniem technologii,
- umiejętność analizy i oceny ryzyka,
- odpowiedzialne podejmowanie decyzji (Łapińska i in., 2022).

Te kompetencje będą potrzebne absolwentom w rozwiązywaniu problemów, z którymi zetkną się w pracy zawodowej. Obok kompetencji ważne są także umiejętności. To one są poszukiwane najczęściej przez pracodawców i wyróżniane w [ofertach pracy](#) (Socha i Szymczak, 2023).

Umiejętność to zdolność do prawidłowego i sprawnego wykonywania określonego rodzaju czynności, zadania lub funkcji. Przez „prawidłowe wykonywanie” rozumie się wykorzystywanie

w działaniu odpowiedniej wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz stosowanie się do norm społecznych, w szczególności odnoszących się do danego rodzaju działalności (ZSU 2030, s. 6).

W [Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030](#) (ZSU 2030, s. 4) wyróżniono umiejętności: podstawowe, przekrojowe i zawodowe:

- Umiejętności podstawowe można zdefiniować jako zdolność do stosowania i przetwarzania wiedzy w różnych sytuacjach życiowych. Podzielono je na 4 grupy: rozumienie i tworzenie informacji, wielojęzyczność (w tym umiejętności z zakresu porozumiewania się oraz zdolność rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturowych), umiejętności matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.
- Umiejętności przekrojowe (transferowalne) to takie, które można wykorzystywać w różnych sytuacjach, kontekstach, zawodach, rolach, branżach i na różnych stanowiskach. Są to na przykład umiejętności: z zakresu komunikacji interpersonalnej, współpracy i pracy zespołowej, a także cyfrowe, organizacyjne, osobiste, społeczne (np. kultura osobista), w zakresie uczenia się, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów czy przedsiębiorczości.
- Umiejętności zawodowe to zdolność wykorzystania wiedzy z określonej branży lub dziedziny oraz nabytych sprawności do wykonywania określonych i specyficznych dla danej profesji działań.

To właśnie umiejętności decydują o poziomie i skuteczności naszych działań. Stanowią one cenne zasoby w budowaniu i rozwijaniu kariery zawodowej.



W aktywnym i satysfakcjonującym funkcjonowaniu na rynku pracy ważne są zarówno kompetencje, jak i umiejętności. Kompetencje to wypadkowa wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych, które decydują o gotowości, zdolności i sprawności jednostki do skutecznego podejmowania określonych działań. Umiejętności to skuteczne wykorzystanie w praktyce zdobytej wiedzy lub stosowanie wyuczonych sposobów postępowania, przy wykorzystaniu indywidualnego potencjału osoby, np. w wykonywaniu określonych czynności czy zadań zawodowych, ale też w pełnieniu funkcji czy kształtowaniu relacji międzyludzkich. Umiejętności decydują więc o doskonałości w wykonaniu jakiegoś zadania.

3.2. Od kompetencji do kwalifikacji

Gdy posiadamy już wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne – czyli efekty uczenia w jakiejś określonej dziedzinie, możemy przekształcić je w kwalifikacje, przystępując do egzaminu lub walidacji. Kwalifikacja to formalne potwierdzenie efektów uczenia się osiągniętych w jakiejś dziedzinie. Przykładem są kwalifikacje zawodowe potwierdzone dyplomem ukończenia określonej formy kształcenia, gdzie efekty uczenia się zostały zweryfikowane w formie egzaminu zawodowego. Kwalifikacje dają nam uprawnienia do wykonywania zawodu (np. lekarz, nauczyciel), pracy na określonym stanowisku (np. operator wózków widłowych, kierowca) lub prowadzenia samodzielnej działalności zawodowej, w której wymagane są konkretne uprawnienia (np. kierownik budowy czy rzeczoznawca majątkowy).

Kwalifikacje możemy zdobywać w różny sposób. Efekty uczenia się osiągamy w drodze kształcenia formalnego (np. szkoła kształcąca w zawodzie, szkoła policealna, ośrodki kształcenia zawodowego i ustawicznego, studia wyższe) lub edukacji pozaformalnej (szkolenia, kursy). Możemy je również zdobyć w drodze nieformalnego uczenia się, czyli poprzez samodzielną naukę, praktykę i doświadczenie zawodowe – nie kończąc przy tym żadnej formy kształcenia ani nie uczestnicząc w szkoleniu czy kursie. Bez względu na sposób uczenia się możemy zdobyć kwalifikacje. Aby je zdobyć, kończąc szkołę, kurs czy szkolenie, przystępujemy do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie. Natomiast w przypadku nieformalnego uczenia się możemy skorzystać z [kwalifikacji wolnorynkowych](#) lub sektorowych włączonych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Aby zdobyć taką kwalifikację, trzeba osiągnąć wszystkie efekty uczenia się przypisane do standardu danej kwalifikacji opisanego w [Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji](#) i przystąpić do walidacji, czyli sprawdzenia efektów uczenia się. Po pozytywnym przejściu walidacji otrzymujemy certyfikat potwierdzający posiadanie określonej kwalifikacji. Do walidacji i certyfikacji możemy przystąpić w instytucjach certyfikujących, mających do tego uprawnienia. Opisy tych kwalifikacji, w tym wymagania i warunki dotyczące walidacji oraz przypisane danej kwalifikacji instytucje certyfikujące, znajdują się w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji. Rejestr ten gromadzi także inne kwalifikacje nadawane w Polsce, zarówno te zdobywane w procesie kształcenia formalnego, jak i te, które możemy uzyskać bez konieczności uczestnictwa w jakiegokolwiek formie kształcenia.

Podsumowując, kompetencje to zasób wiedzy i umiejętności oraz gotowość i sprawność (postawy, zachowania) do wykonywania określonych zadań, ale to kwalifikacje umożliwiają podjęcie pracy w tych zawodach czy na takich stanowiskach, gdzie uprawnienia są wymagane.



Obok zawodu i umiejętności zawodowych na rynku pracy ważne są także kompetencje oraz umiejętności przekrojowe (transferowalne), czyli takie, które przydają się w różnych miejscach pracy, na różnych stanowiskach i w wielu sferach życia.

Zdobyte w różny sposób wiedzę, umiejętności i kompetencje, czyli efekty uczenia się, można potwierdzać, uzyskując kwalifikacje na różnych etapach życia i kariery zawodowej i w różnych dziedzinach.

4. Co to jest tranzycja?

Żyjemy w świecie, w którym musimy liczyć się z częstymi zmianami, nie tylko miejsca pracy, ale także zawodu – i to czasami kilkakrotnie w ciągu życia.

Tranzycja to proces przejścia ucznia z jednego etapu edukacyjnego do kolejnego oraz wejście na rynek pracy – aż do momentu uzyskania zatrudnienia.

Można potraktować tranzycję statycznie, jako epizod – moment przejścia między systemem kształcenia a zatrudnieniem, lub też dynamicznie – jako proces (strategię) zdobywania kompetencji i kwalifikacji po to, by znaleźć satysfakcjonującą pracę (Knopik, 2022). Przyjmując to drugie podejście, traktujemy ten proces jako ciągły, a nie jednorazowy akt wyboru. Ma to uzasadnienie w potrzebie i konieczności całożyciowego uczenia się. Wszyscy musimy w pracy zawodowej uczyć się, aby podnosić swoje umiejętności oraz nabywać nowe.

Tranzycja to także przejście z roli uczącego się do roli pracownika, co wymaga rozwiniętych zdolności adaptacyjnych, aktywnego uczestnictwa i zaangażowania, przejmowania odpowiedzialności za siebie i wykonywane zadania oraz poczucia wpływu na własne życie i działania podejmowane w otaczającym świecie.



Tranzycja to proces. Wymaga czasu, przygotowania, wsparcia, określonej strategii oraz poczucia autonomii osoby, która jest w tym procesie.

W tranzycji istotną rolę odgrywają zgromadzone informacje o zasobach ucznia oraz sposoby wsparcia ucznia w tym procesie.

5. Jak wspierać ucznia w tranzycji w ramach doradztwa zawodowego?

Doradztwo zawodowe w szkole może mieć istotny wpływ na odpowiednie przygotowanie ucznia do podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych. Zajęcia te, szczególnie w VII i VIII klasie, ale także w szkole ponadpodstawowej, są dla ucznia przestrzenią do dokonania bilansu swoich zasobów, sformułowania celów zawodowych i życiowych oraz do opracowania indywidualnego planu na dalszą edukację lub podjęcie zatrudnienia. Wymagają namysłu, przygotowania i różnorodnych, dostosowanych do potrzeb ucznia narzędzi. Doradztwo jest ważne, a przepisy oświatowe określają ramy realizacji doradztwa w każdej szkole.

5.1. Jakie przepisy prawa oświatowego regulują realizację doradztwa zawodowego w szkole?

Zgodnie z [ustawą Prawo oświatowe](#) (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737) doradztwo zawodowe jest realizowane w Polsce we wszystkich typach szkół podstawowych i ponadpodstawowych, zarówno ogólnodostępnych, integracyjnych, jak i specjalnych, z wyjątkiem szkół artystycznych. Art. 26a ustawy wskazuje, że doradztwo zawodowe jest realizowane na:

1. zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego;
2. obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie;
3. zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego;
4. zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
5. zajęciach z wychowawcą.

W szkołach prowadzących kształcenie w zawodzie doradztwo jest realizowane również na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie (art. 109 ust. 1 pkt 1), a w szkołach specjalnych przysposabiających do pracy jest realizowane w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

W świetle przepisów wszyscy uczniowie mają zapewnione wsparcie w zakresie doradztwa zawodowego, w tym także uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.

W załącznikach do [rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego](#) (Dz. U. 2019 poz. 325) zostały określone treści programowe dla poszczególnych etapów edukacyjnych

z uwzględnieniem typów szkół. Treści dla wszystkich etapów podzielono na cztery główne obszary:

1. Poznanie siebie.
2. Świat zawodów i rynek pracy.
3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie.
4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

Ponieważ w rozporządzeniu nie określono odrębnych treści programowych z zakresu doradztwa zawodowego dla szkół specjalnych, doradztwo jest realizowane tam według ogólnych zasad obowiązujących w szkołach ogólnodostępnych.

[Ramowy plan nauczania dla szkoły podstawowej specjalnej dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym](#) (Dz. U. 2024 poz. 80, zał. 2) nie daje podstaw do organizowania odrębnych zajęć z doradztwa zawodowego. Dlatego dla uczniów tych szkół realizuje się doradztwo zawodowe:

1. na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego,
2. na zajęciach prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej, związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu.

W klasach VII i VIII szkoły podstawowej zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego są realizowane w wymiarze minimum 10 godzin rocznie. Ważne jest, aby działania z zakresu doradztwa były zaplanowane kompleksowo i opierały się zarówno na bieżącej pracy z uczniem w ramach różnych przedmiotów, zajęciach z wychowawcą, jak i innych działaniach, np. projektach, wycieczkach zawodoznawczych, spotkaniach z pracodawcami czy wizytach w szkołach ponadpodstawowych lub wyższych. Doradztwo zawodowe w szkole podstawowej koncentruje się przede wszystkim na przygotowaniu ucznia do podjęcia decyzji edukacyjno-zawodowej, czyli wyboru dalszego kształcenia lub zawodu oraz poznaniu własnego potencjału i preferencji zawodowych.

W branżowych szkołach I stopnia, liceach ogólnokształcących i technikach, z wyjątkiem szkół dla dorosłych, doradztwo jest realizowane na obowiązkowych zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego w wymiarze minimum 10 godzin na cały cykl kształcenia. W szkołach kształcących w zawodzie główny nacisk kładzie się na rozwijanie kompetencji związanych z pracą zawodową oraz przygotowanie ucznia do aktywności zawodowej, w tym np. przygotowanie do aplikowania o zatrudnienie. Ważnym tematem w technikach oraz liceach ogólnokształcących jest także poznanie oferty edukacyjnej szkół wyższych oraz planowanie rozwoju zawodowego w obszarach

związanych z zainteresowaniami ucznia. Na wszystkich etapach edukacyjnych istotnym celem doradztwa jest także rozwijanie kompetencji i motywacji do całościowego uczenia się.

Warto zaznaczyć, że zadania związane z doradztwem zawodowym dla ucznia z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność można realizować również w ramach zajęć rewalidacyjnych. W przypadku ucznia z niepełnosprawnością w klasach VII i VIII szkoły podstawowej, branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego i technikum jest to dodatkowa możliwość realizacji wsparcia – jako formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej – obok zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu.

Ponadto w świetle [przepisów](#) (Dz. U. 2022 poz. 1610) doradztwo zawodowe jest realizowane w szkole nie tylko przez doradców, ale także przez: pedagogów, pedagogów specjalnych, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych – w ramach tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Nauczyciele ci prowadzą także działania związane z diagnozowaniem indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów oraz możliwości psychofizycznych, w celu określenia ich mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu, w tym barier i ograniczeń utrudniających im funkcjonowanie i uczestnictwo w życiu szkolnym. Efektem tych działań jest dokument nazwany wielospecjalistyczną oceną poziomu funkcjonowania (WOPFU) dla uczniów objętych kształceniem specjalnym.

Aby skuteczniej realizować doradztwo, każda szkoła jest zobowiązana – w myśl [rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego](#) (Dz. U. 2019 poz. 325) – do opracowania na każdy rok szkolny programu realizacji doradztwa zawodowego – wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego (WSDZ). W programie tym powinny zostać określone działania związane z realizacją doradztwa zawodowego, w tym:

- tematyka działań, uwzględniająca treści programowe, o których mowa w tych przepisach, a w przypadku szkół specjalnych przysposabiających do pracy – treści określone w przepisach [ustawy Prawa oświatowe](#) (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737 art. 47 ust. 1 pkt 1 lit. f,
- oddziały, których dotyczą działania,
- metody i formy realizacji działań, z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach, w szczególności przez organizację spotkań z rodzicami, z wyjątkiem branżowych szkół II stopnia, szkół policealnych i szkół dla dorosłych,
- terminy realizacji działań,
- osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań.

Ponadto w WSDZ powinny zostać wskazane podmioty, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań doradczych z uwzględnieniem potrzeb uczniów, słuchaczy i rodziców oraz lokalnych lub regionalnych kontekstów związanych z doradztwem zawodowym. Mogą to być np.: pracodawcy, organizacje pracodawców, samorządy gospodarcze, stowarzyszenia lub samorządy zawodowe, placówki i centra kształcenia ustawicznego, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki doskonalenia nauczycieli, instytucje i organizacje rynku pracy.

Szkoły indywidualnie decydują, jak realizują wymagane w przepisach zadania z zakresu doradztwa, opracowując WSDZ w unikatowy, dopasowany do placówki i jej otoczenia oraz potrzeb uczniów sposób. Przykłady i wskazówki dotyczące przygotowania takich dokumentów zgodnie z rozporządzeniem można znaleźć na stronie: doradztwo.ore.edu.pl.

-  W szkole na wszystkich etapach edukacyjnych nauczyciele mają za zadanie wspierać rozwijanie kompetencji ucznia ważnych dla tranzykcji na rynek pracy poprzez działania bieżące na swoim przedmiocie.
-  W przygotowaniu uczniów do tranzykcji ważna jest współpraca na terenie szkoły pomiędzy wszystkimi nauczycielami z włączeniem samych uczniów i ich rodziców w projektowanie i realizację najlepiej dopasowanych do potrzeb uczniów programów doradztwa zawodowego (WSDZ).
-  Doradztwo w systemie oświaty jest realizowane w ramach: zajęć przedmiotowych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zajęć rewalidacyjnych, zajęć z wychowawcą oraz zajęć z doradztwa zawodowego.

5.2. Jakie jest wsparcie dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi w procesie doradczym w szkole?

W doradztwie zawodowym dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami, istotne jest indywidualne, inkluzyjne podejście, polegające na poszukiwaniu takich rozwiązań, które będą optymalne dla danego ucznia. W szkole służy temu indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET). Ważne jest określenie aktualnego poziomu rozwoju kompetencji ucznia, jego zasobów, predyspozycji i możliwości do wykonywania określonego zawodu lub pracy na danym stanowisku i w środowisku pracy. Każda osoba z niepełnosprawnością, także w przypadku znacznych ograniczeń w funkcjonowaniu, zachowuje określone sprawności i zdolności, które po identyfikacji, ukierunkowaniu i usprawnieniu stają się podstawą do podjęcia dalszego kształcenia, doskonalenia, a później pracy zawodowej (Knopik, 2022). Żadna praca nie wymaga od osoby,

która ją wykonuje, zaangażowania wszystkich sprawności, zarówno fizycznych, psychicznych, jak i społecznych (por. Zabłocki, 1995, za: Knopik, 2022). W podejściu włączającym nie patrzymy na ucznia poprzez pryzmat jego ograniczeń, doświadczanych trudności czy barier, ale poprzez potencjał możliwości i wachlarz mocnych stron danej osoby. Niepełnosprawność lub inna funkcjonalna trudność jest tylko jednym z elementów składających się na stan zdrowia czy ogólną sprawność osoby, nie musi więc determinować pozostałych komponentów potencjału zawodowego. Brak pełnej sprawności może ograniczać w jakiejś sferze, ale nie powoduje kompletnej nieprzydatności zawodowej, a wręcz może okazać się kluczem do rozwinięcia określonych umiejętności, specjalizacji (Knopik, 2022).

Ponadto doradztwo spełnia też funkcje o charakterze profilaktycznym, gdyż buduje zasoby odpornościowe ucznia, jest więc jednym z możliwych do wykorzystania środków w ramach działań ukierunkowanych na wzmacnianie rezyliencji (por. Knopik, 2022, s. 25–26). Doradztwo zawodowe nastawione na kompleksowe przygotowanie kompetencyjne uczniów do przyszłych zadań zawodowych powinno również kształtować postawy odpowiedzialności społecznej.

Istotnym elementem w procesie podejmowania decyzji o dalszym kształceniu lub wyborze zawodu ucznia ze zróżnicowanymi potrzebami w szkole podstawowej jest współpraca doradcy z rodzicami ucznia oparta na trójstronnym dialogu. Głównym celem tej współpracy jest pomoc uczniowi w wyborze ścieżki kształcenia lub zawodu przy zapewnieniu efektywnego wsparcia rodziców. Celem rozmów może być omawianie różnych ścieżek kształcenia oraz wymagań związanych z wybranym przez ucznia zawodem, np. w zakresie niezbędnych w danym zawodzie predyspozycji, sprawności czy umiejętności. Doradca zachęca ucznia do samodzielności i aktywności poprzez informowanie, motywowanie, pokazywanie możliwości i alternatywnych rozwiązań lub wskazywanie form wsparcia, jakie uczeń może uzyskać. Ważne jest pozostawianie uczniowi decyzyjności poprzez tworzenie warunków do samodzielnego podjęcia decyzji. To uczeń jest osobą, która będzie podążała wybraną ścieżką edukacyjną, a w przyszłości wykonywała dany zawód.

Warto zaznaczyć, że zgodnie z [Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych](#) (M.P. 1997 nr 50 poz. 475) „osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji” (par. 1) Ponadto w Kartie uwypuklono prawo osób z niepełnosprawnościami do „pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy stan zdrowia i niepełnosprawność tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do

potrzeb niepełnosprawnych” (par. 1 pkt 6). Te zapisy podkreślają bezwarunkowe prawo osób z niepełnosprawnościami do podmiotowego traktowania oraz respektowania i poszanowania autonomicznych decyzji i wyborów każdej osoby. Dotyczy to także uczniów z różnymi rodzajami potrzeb czy niepełnosprawności, którym należy udzielać odpowiedniego wsparcia zarówno w podejmowaniu decyzji o sobie, jak i w dążeniu do realizacji własnych aspiracji i marzeń zawodowych.

Doradztwo ukierunkowane zarówno na identyfikowanie potencjału zawodowego ucznia, rozwijanie zasobów transferowalnych i kompetencji życiowo użytecznych, jak i przygotowujące uczniów do samodzielnego, świadomego podejmowania decyzji dotyczących dalszego kształcenia lub wejścia na rynek pracy może być kluczem do spełniania zawodowego i satysfakcjonującego życia i pracy zawodowej.

-  Doradztwo zawodowe realizowane w szkole przygotowuje ucznia do całościowego uczenia się i rozwoju zawodowego.
-  Kluczowe jest budowanie w szkole świadomości wszystkich uczestników procesu edukacyjnego poprzez kształtowanie środowiska przyjaznego rozwijaniu kompetencji dla tranzycji uczniów na rynek pracy.
-  W doradztwie zawodowym w szkole ważne jest dopasowanie oferty działań doradczych do potrzeb każdego ucznia poprzez indywidualne podejście i zapewnienie możliwości pełnego rozwoju potencjału ucznia.

5.3. Gdzie poza szkołą szukać wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego dla uczniów i osób uczących się?

Doradztwo zawodowe dla dzieci i młodzieży jest realizowane nie tylko w szkołach. Zadania z zakresu poradnictwa i informacji zawodowej są prowadzone przez doradców w placówkach podległych resortowi edukacji (dla dzieci i młodzieży uczącej się) oraz resortowi pracy. Poniżej podano przykładowe miejsca, gdzie można skorzystać z tego rodzaju wsparcia.

Instytucje podlegające pod resort oświaty:

- poradnie psychologiczno-pedagogiczne (dzieci, młodzież, rodzice),
- ośrodki doskonalenia nauczycieli (nauczyciele, doradcy zawodowi, uczniowie),
- centra kształcenia ustawicznego i zawodowego (dorośli uczący się).

Instytucje resortu pracy:

- Ochotnicze Hufce Pracy (OHP) (osoby w wieku 15–25 lat),

■ Publiczne Służby Zatrudnienia (dorośli):

- Powiatowe Urzędy Pracy (PUP) – działające na poziomie lokalnym, z doradztwa zawodowego mogą skorzystać [osoby bezrobotne i poszukujące pracy zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy, a także pracodawcy](#);
- Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej (CliPKZ) w wojewódzkich urzędach pracy – na poziomie regionalnym, z usług poradnictwa zawodowego mogą skorzystać wszystkie osoby pełnoletnie.

Ponadto wsparcie w zakresie doradztwa zawodowego oferują:

- podmioty prywatne, takie jak agencje zatrudnienia, pośrednictwa pracy czy organizacje pozarządowe,
- [Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych](#) (dostarcza informacji o projektach, organizacjach i formach wsparcia w tym z zakresu doradztwa).

Doradztwo zawodowe dla studentów i absolwentów szkół wyższych prowadzą akademickie biura karier (ABK) prowadzone przez uczelnie. Przy każdej uczelni działa również pełnomocnik ds. osób z niepełnosprawnościami, który także wspiera studentów z niepełnosprawnościami w procesie studiowania i kształtowaniu kariery zawodowej.



Doradztwo zawodowe:

- opiera się na dogłębnej analizie zasobów i potrzeb danego ucznia;
- jest ukierunkowane na odkrywanie mocnych stron i możliwości ucznia;
- pomaga uczniowi realnie ocenić własne zasoby i dostrzec ich potencjalne wykorzystanie na rynku pracy;
- wspiera rozwijanie umiejętności transferowalnych;
- przygotowuje uczniów do samodzielnego podejmowania decyzji dotyczących dalszego kształcenia lub wejścia na rynek pracy;
- dostarcza informacji o zawodach, rynku pracy i możliwościach kształcenia;
- pomaga uczniowi i jego rodzicom w zidentyfikowaniu potencjału zawodowego ucznia i podjęciu najlepszej dla niego decyzji;
- motywuje do dalszego rozwoju i uczenia się.

5.4. Jaka jest rola rodziców we wsparciu dziecka w wyborze dalszego kształcenia lub zawodu?

Rodzice odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu kompetencji i umiejętności życiowych dzieci, przekładających się na ich funkcjonowanie ich edukacyjno-zawodowe. Środowisko wychowawcze, w tym postawy, przekonania i zachowania rodziców względem dziecka, kształtują w znacznym stopniu jego obraz siebie i przekonanie o swoich możliwościach.

Podmiotowe podejście do dziecka i konstruktywna, oparta na informacji zwrotnej komunikacja pozwala rozmawiać z dzieckiem także na temat jego obaw czy wątpliwości. Wspólne poszukiwanie rozwiązań, argumentów lub dodatkowego wsparcia, np. w szkole czy w poradni, pomoże młodemu człowiekowi przejść ten proces z poczuciem sprawstwa i wpływu na własne życie. Takie wsparcie może być dla dziecka źródłem siły i motywacji, budując przekonanie, że rodzic/opiekun jest podporą, a nie przeszkodą w tym procesie.

Możliwość samodzielnego podejmowania decyzji o dalszym kształceniu lub wyborze zawodu może być dla dziecka okazją do lepszego poznania siebie, budowania realnego obrazu siebie i tym samym do kształtowania dojrzałości życiowej. Samopoznanie jest punktem wyjścia do myślenia o swojej przyszłości i projektowania własnego życia.

Kluczowe jest podmiotowe podejście do własnego dziecka i traktowanie go jako partnera w dyskusji dotyczącej jego przyszłości, pozostawienie mu możliwości wyboru tego, co chce robić w życiu, przy jednoczesnym zapewnieniu wsparcia w procesie podejmowania decyzji.

Szczegółowe rozwiązania i przykłady wspierania dziecka w podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych można znaleźć w publikacjach dla rodziców, w tym np. autorstwa Doroty Podgórskiej-Jachnik [*Przyszłość zawodowa mojego wyjątkowego dziecka*](#) lub Małgorzaty Rosalskiej [*Jak pomóc dziecku zaprojektować jego karierę zawodową? Niezbędnik rodzica*](#).

Cenną pomocą rodzica jest:

-  dostarczanie informacji, opieranie się na faktach;
-  wspierająca informacja zwrotna na temat zasobów i mocnych stron dziecka;
-  pomoc w urealnianiu obrazu siebie;
-  wsparcie w poszukiwaniu rozwiązań i poszerzanie pola widzenia dostępnych możliwości;
-  pomoc w określeniu własnych celów i planów;
-  tworzenie przestrzeni i wsparcie w podejmowaniu decyzji;
-  wspieranie w poczuciu samodzielności i sprawstwa;
-  akceptacja decyzji dziecka.

Podsumowanie



Przed wszystkimi uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym także z niepełnosprawnościami otwarte są różne ścieżki edukacji ponadpodstawowej w różnych typach szkół lub placówek.



Wybór szkoły i zawodu to decyzja ucznia. Rolą dorosłych: nauczycieli, wychowawców, specjalistów i doradców zawodowych jest wspieranie go w tym procesie.



Możliwość samodzielnego wyboru dalszej ścieżki kształcenia lub nauki zawodu przez ucznia motywuje go do rozwoju i uczenia się oraz zwiększa poczucie sprawstwa i wpływu na własne życie.



Obecnie w kształceniu branżowym uczeń może wybrać spośród 238 zawodów z 32 branż. Warto zapoznać uczniów szkół podstawowych z zawodami i branżami.



W Klasyfikacji Zawodów i Specjalności ujęto 2543 zawodów i specjalności. Ich prezentacja uczniom pomoże im uświadomić sobie, jak wiele możliwości jest na rynku pracy.



Obok umiejętności zawodowych na współczesnym i przyszłym rynku pracy istotne są także umiejętności transferowalne, czyli takie, które przydają się w różnych miejscach pracy i różnych sferach życia.



Zdobytą w różny sposób wiedzę, umiejętności i kompetencje można potwierdzać, uzyskując kwalifikacje na różnych etapach życia i kariery zawodowej i w wielu dziedzinach.



Tranzycja to proces przejścia na kolejny etap edukacji lub na rynek pracy. Wymaga czasu, przygotowania, wsparcia, określonej strategii oraz poczucia autonomii osoby, która uczestniczy w tym procesie.



W procesie tranzycji istotną rolę odgrywają zgromadzone informacje o zasobach ucznia oraz sposoby wsparcia ucznia w tym procesie.



Podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych to proces, na który składa się wiele czynników i wymaga on czasu, przygotowania i zaplanowania. Istotną rolę odgrywa w nim wsparcie zarówno rodziców/opiekunów, jak i szkoły: doradcy zawodowego, wychowawcy oraz nauczycieli.



Co dalej po szkole podstawowej? Możliwości dalszego kształcenia

Materiał informacyjny dla rodziców,
uczniów i nauczycieli

Co dalej po szkole podstawowej? Możliwości dalszego kształcenia

Przepisy [ustawy Prawo oświatowe](#) (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737) gwarantują uczniom ze zróżnicowanymi potrzebami, w tym niepełnosprawnościami, dostęp do edukacji i zdobycie przygotowania zawodowego po szkole podstawowej, m.in. poprzez dostosowanie treści, metod i organizacji nauki do możliwości psychofizycznych ucznia. Warunkiem specjalnej organizacji kształcenia jest posiadanie przez ucznia orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Uczniowie posiadający takie orzeczenia mogą pobierać naukę we wszystkich typach szkół – zarówno specjalnych, jak i ogólnodostępnych. Stosowne [rozporządzenie](#) reguluje warunki organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. 2020 poz. 1309).

Uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego po ukończeniu szkoły podstawowej mogą wybrać różne typy szkół, w tym:

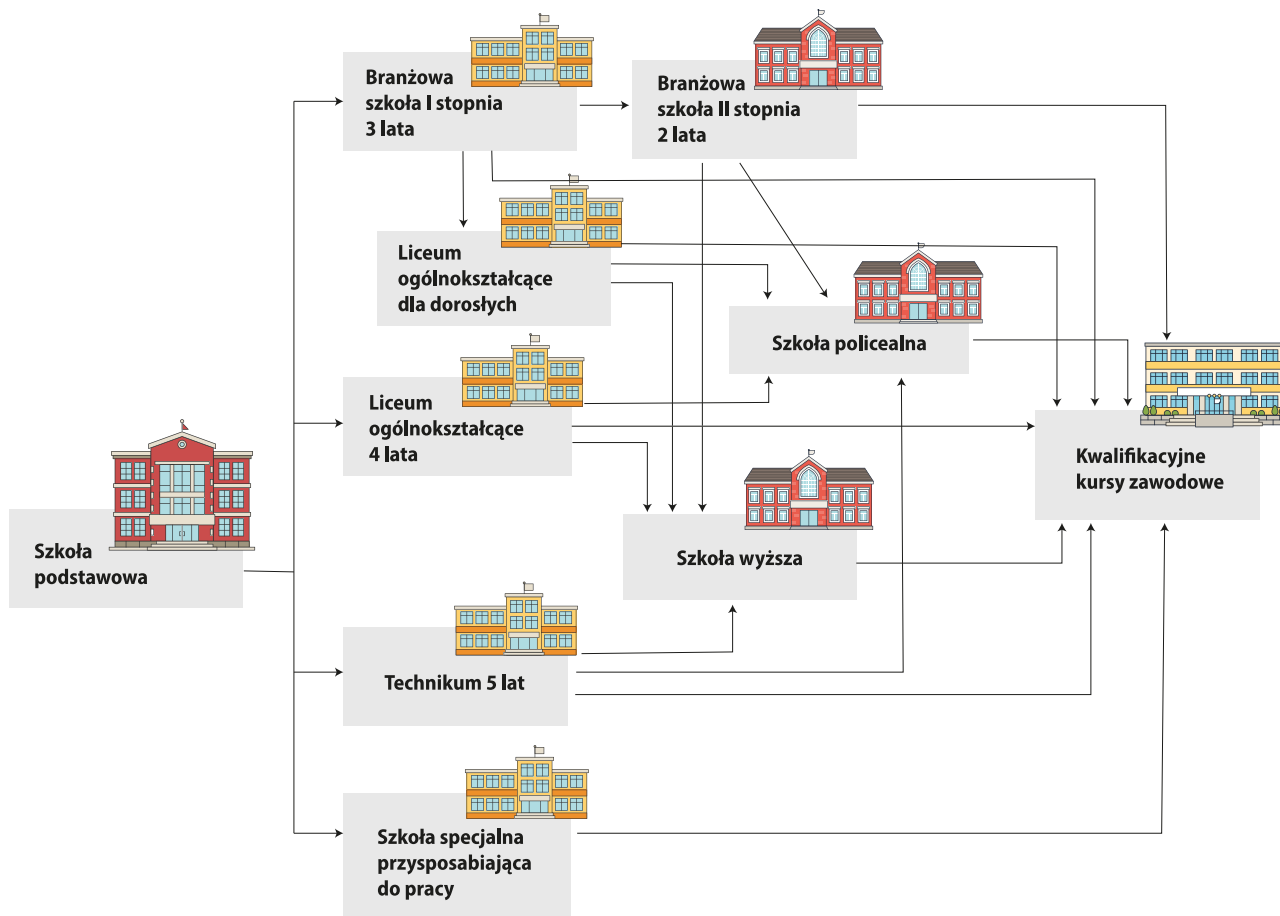
- czteroletnie liceum ogólnokształcące,
- pięcioletnie technikum,
- trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
- trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy (uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi).

Ponadto po ukończeniu branżowej szkoły I stopnia uczeń może kontynuować naukę w:

- dwuletniej branżowej szkole II stopnia,
- liceum ogólnokształcącym dla dorosłych,
- szkole policealnej,
- po zdaniu egzaminu maturalnego absolwenci mogą kontynuować naukę na studiach.

Rysunek 1

Struktura kształcenia ponadpodstawowego w Polsce



Źródło: oprac. IBE PIB.

Osoby pełnoletnie (po ukończeniu 18 lat) mogą również zdobyć zawód, kończąc kwalifikacyjny kurs zawodowy (KKZ) w trybie [kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych](#) (Dz. U. 2023 poz. 2175) w szkole policealnej.

Kształcenie ustawiczne jest organizowane i prowadzone w:

- publicznych i niepublicznych placówkach kształcenia ustawicznego
- centrach kształcenia zawodowego
- publicznych i niepublicznych szkołach prowadzących kształcenie zawodowe
- branżowych centrach umiejętności

Kształcenie ustawiczne prowadzone jest w następujących formach pozaszkolnych:

- kwalifikacyjnego kursu zawodów
- kursu umiejętności zawodowych
- kursu kompetencji ogólnych

- turnusu doskonalenia teoretycznego młodocianych pracowników
- branżowego szkolenie zawodowego

Uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego może więc dobrać ścieżkę kształcenia zgodnie z indywidualnymi potrzebami, możliwościami, predyspozycjami i aspiracjami zawodowymi.

O czym warto pamiętać?

- Aby kontynuować naukę, kształcąc się w danym zawodzie w technikum, branżowej szkole I i II stopnia, w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ) lub na uczelni i studiach doktoranckich, kandydat musi uzyskać zaświadczenie od lekarza medycyny pracy, w którym orzeka on brak przeciwwskazań zdrowotnych do wykonywania i pobierania praktycznej nauki zawodu, lub że takie przeciwwskazania istnieją – wydane zgodnie z obowiązującymi przepisami (art. 134 ust. 1 pkt 2 [t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737](#), oraz [Dz. U. 2019 poz. 1651](#)). Dlatego przed wyborem danego zawodu należy dokładnie zapoznać się z wymaganiami zamieszczonymi w charakterystyce danego zawodu. Informacje na temat tego, gdzie szukać takich charakterystyk, zamieściliśmy w [Informatorze](#) na stronie 67.
- Uczniowie posiadający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego mogą (ale nie muszą) posiadać odrębne orzeczenie o niepełnosprawności, wydawane przez powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności, które jest prawnym potwierdzeniem statusu osoby niepełnosprawnej. Również uczniowie z niepełnosprawnością nie muszą mieć orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.
- Ponadto uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego mają możliwość wydłużenia okresu kształcenia w szkole podstawowej i ponadpodstawowej:
 - w szkole podstawowej:
 - o jeden rok – w klasach I–III,
 - o dwa lata – w klasach IV–VIII;
 - w liceum ogólnokształcącym, technikum, branżowej szkole I stopnia i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy:
 - o dwa lata – w przypadku gdy uczniowi nie przedłużono okresu nauki w szkole podstawowej,
 - o jeden rok – w przypadku gdy uczniowi przedłużono okres nauki w szkole podstawowej;
 - w branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej jest możliwość wydłużenia o jeden rok – w przypadku gdy uczniowi nie przedłużono okresu nauki w szkole podstawowej lub w szkole ponadpodstawowej ([Dz. U. z 2024 poz. 781](#) par. 5.1).

- Uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego mają prawo do skorzystania z bezpłatnego dowozu do placówek edukacyjnych. Dowóz ten organizowany jest przez gminę, w której uczeń mieszka, jest dostępny już dla dzieci realizujących roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne. Należy sprawdzić w swojej gminie, jakie są możliwości w tym zakresie, gdyż gminy same decydują o sposobie finansowania i organizowania dowozu.

Poniżej przedstawiamy krótkie opisy różnych typów szkół i placówek, w których mogą kształcić się uczniowie, w tym uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi i z niepełnosprawnościami – po ukończeniu szkoły podstawowej. Prezentację zaczynamy od charakterystyki kształcenia ogólnego, następnie przechodzimy do kształcenia branżowego i specjalnego. Kolejno przedstawiamy placówki, które oprócz funkcji kształcących pełnią także funkcje wychowawcze. Następnie opisujemy szkoły i placówki, w których absolwenci szkół ponadpodstawowych mogą kontynuować naukę po ukończeniu 18 lat. Wskazujemy też, co jest ważne w kontynuacji nauki w szkołach wyższych oraz szkołach artystycznych, a także prezentujemy pozaformalne możliwości zdobycia nowych kwalifikacji i kompetencji zawodowych.

LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE (LO)

Do liceów ogólnokształcących najczęściej kierują się uczniowie, którzy nie mają jeszcze sprecyzowanych planów zawodowych lub chcą zdobyć wiedzę ogólną i przygotować się do dalszej nauki na studiach wyższych. W każdym LO odrębnie ustalane są kryteria przyjęć kandydatów, więc by poznać zasady przyjęć do wybranej szkoły, trzeba się bezpośrednio skontaktować z wybraną szkołą. Kluczowe znaczenie mają wyniki uzyskane na egzaminie ósmoklasisty oraz oceny ze świadectwa ukończenia szkoły podstawowej. Punkty zdobyte według tych dwóch kryteriów decydują o tym, czy uczeń ma szansę dostać się do konkretnej szkoły. Uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego również może zostać przyjęty do LO. Warto zwrócić uwagę, że coraz więcej liceów ma oddziały lub klasy integracyjne lub terapeutyczne. Zapewniają one uczniom więcej lekcji w małych grupach, zajęcia wyrównawcze oraz programy dostosowane do potrzeb edukacyjnych ucznia z orzeczeniem. Nauka w LO trwa 4 lata i kończy się egzaminem maturalnym. Po ukończeniu LO nie trzeba kontynuować nauki na studiach – można również, po zdaniu egzaminu maturalnego, ukończyć kurs zawodowy (KKZ) lub zdobyć zawód w szkole policealnej.

TECHNIKUM

Pięcioletnie technikum umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminów zawodowych w danym zawodzie oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, co umożliwia dostęp do studiów.

- Do technikum mogą uczęszczać uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.
- Przyjęcie ucznia z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym np. ze względu na autyzm czy niepełnosprawności sprzężone do technikum zobowiązuje dyrektora do zatrudnienia w tej szkole nauczycieli mających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia uczniów z niepełnosprawnością, specjalistów lub pomocy nauczyciela – z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.
- Uczniowie w spektrum autyzmu uczęszczający do technikum realizują tę samą podstawę programową co uczniowie bez orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Nauczyciele są zobowiązani do opracowania dla nich dostosowań, ale nie oznacza to obniżenia wymagań.

W technikum uczniowie zdobywają wiedzę ogólną oraz przygotowanie praktyczne do zawodu. Zawody, które można zdobyć w technikum, wymienione są w [klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego](#) (Dz. U, 2024 poz. 611 ze zm.). W klasyfikacji tej wskazane są kody poszczególnych zawodów, poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK), branża zawodu oraz forma kształcenia w danym zawodzie. W trakcie nauki uczniowie odbywają praktyki zawodowe u pracodawców w wymiarze od 4 do 12 tygodni w zależności od zawodu oraz zdobywają przygotowanie zawodowe podczas zajęć praktycznych prowadzonych w warsztatach szkolnych, centrach kształcenia ustawicznego lub centrach kształcenia zawodowego.

Warto dodać, że w ramach kształcenia na poziomie technikum wyodrębniono zawody, które są przeznaczone wyłącznie dla uczniów z niepełnosprawnością wzroku – niewidomych i słabowidzących, co oznacza, że dostęp do tej oferty kształcenia został zamknięty dla pozostałych potencjalnych kandydatów. Są to zawody: technik prac biurowych, technik masażysta i technik tyfloinformatyk. Jednocześnie uczniowie z tą niepełnosprawnością mogą kształcić się z innych zawodach, o ile nie występują przeciwwskazania do ich wykonywania. Dotyczy to wszystkich uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności – mogą oni kształcić się we wszystkich zawodach, do których nie mają przeciwwskazań, np. ze względu na stan zdrowia – o czym decyduje lekarz orzecznik.

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA

Branżowa szkoła I stopnia umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminu zawodowego potwierdzającego kwalifikację w danym zawodzie.

Ukończenie branżowej szkoły I stopnia umożliwia:

- podjęcie pracy w wyuczonym zawodzie,
- dalsze kształcenie w branżowej szkole II stopnia kształcącej w zawodzie, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia,
- dalsze kształcenie w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy II oraz przystąpienie do kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Zawody, które uczeń może zdobyć w szkole branżowej I stopnia są, podobnie jak te uzyskiwane w technikum, wymienione w [klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego](#) (Dz. U, 2024 poz. 611 ze zm.). W szkole branżowej I stopnia kształcenie zawodowe zajmuje ok. 56% czasu w 3-letnim okresie kształcenia. Jednocześnie co najmniej 60% godzin przewidzianych na kształcenie zawodowe musi odbywać się na zajęciach praktycznych. Kształcenie praktyczne może być organizowane przez szkołę we współpracy z pracodawcami w formie kształcenia dualnego. Oznacza to, że uczeń praktykę zawodową realizuje u pracodawcy. W przypadku statusu młodocianego pracownika w okresie przygotowania zawodowego uczeń ma prawo do wynagrodzenia (średnio 8–10% przeciętnego wynagrodzenia krajowego, w zależności od kolejnego roku szkolenia) oraz świadczeń z ubezpieczenia społecznego i urlopu wypoczynkowego. Uczeń szkoły branżowej I stopnia może więc łączyć naukę z zarabkowaniem. Ukończenie szkoły branżowej I stopnia, podobnie jak w przypadku technikum, po zdaniu egzaminu zawodowego umożliwia podjęcie zatrudnienia w wybranym zawodzie.

Podobnie jak w przypadku technikum, w ramach kształcenia w branżowej szkole I stopnia wyodrębniono zawody, które przeznaczone są dla uczniów z określonym typem niepełnosprawności. Są to tzw. zawody pomocnicze, kierowane wyłącznie do uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim:

- pracownik pomocniczy obsługi hotelowej,
- pracownik pomocniczy krawca,
- pracownik pomocniczy mechanika,
- pracownik pomocniczy ślusarza,
- pracownik pomocniczy stolarza,
- pracownik pomocniczy fryzjera,
- pracownik pomocniczy gastronomii,
- pracownik pomocniczy w gospodarce odpadami.

Jednocześnie pozostawiono otwarty dostęp do wielu zawodów i szerokiej oferty kształcenia zawodowego dla uczniów z tego typu niepełnosprawnością.

Tym samym edukacja formalna związana z nauką zawodu jest realizowana zarówno przez szkoły branżowe ogólnodostępne, jak i szkoły specjalne. Możliwość wyboru zawodu jest uzależniona od stopnia oraz rodzaju niepełnosprawności ucznia oraz posiadanego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, ale typ szkoły uczeń może wybrać sam lub wraz z rodzicami.

SPECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY (SOSW)

Dzieci i młodzież, którzy posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i wymagają wsparcia wychowawczego, psychologiczno-pedagogicznego oraz zajęć rewalidacyjnych, mogą realizować obowiązek szkolny w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym (SOSW). Zgodnie z [przepisami](#) (Dz. U. 2020 poz. 1309) w SOSW mogą się uczyć dzieci i młodzież:

- niesłyszący i słabosłyszący,
- niewidomi i słabowidzący,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

SOSW składa się z minimum z jednej z poniższych szkół:

- szkoła podstawowa specjalna,
- szkoła ponadpodstawowa specjalna.

W skład ośrodka może wchodzić przedszkole specjalne. Są też SOSW, które oferują uczniom kompleksową ofertę kształcenia, w tym: przedszkole, szkołę podstawową, liceum ogólnokształcące, technikum, szkołę policealną oraz kursy kwalifikacyjne dla uczniów z określonym rodzajem niepełnosprawności. Placówki takie – oprócz opieki specjalistycznie przygotowanej kadry – oferują także dostosowania i sprzęt taki, jak np. tablice interaktywne, powiększalniki, lupy, maszyny brajlowskie dla uczniów z niepełnosprawnością narządu wzroku. Szkoły w SOSW często także mają dostosowania dla uczniów z niepełnosprawnością ruchową, takie jak schodolaz, winda czy podjazdy dla wózków. Nauka w takim ośrodku zapewnia optymalne warunki do nauki dla ucznia z daną niepełnosprawnością.

Ponadto przy SOSW bardzo często znajdują się internaty umożliwiające naukę uczniom pochodzącym z bardziej oddalonych miejscowości.

Poza realizacją podstawy programowej ośrodek umożliwia uczniom:

- udział w indywidualnych lub grupowych zajęciach specjalistycznych w zakresie terapii pedagogicznej,
- udział w zajęciach rewalidacyjnych,
- udział w zajęciach profilaktycznych.

Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze często są profilowane pod kątem uczniów z określonym typem niepełnosprawności, np. dla osób z niepełnosprawnością wzroku, słuchu czy intelektualną. Taki format placówki pozwala na zatrudnienie specjalistów, którzy oprócz przygotowania do nauki przedmiotu czy prowadzenia rewalidacji posiadają specjalistyczne wykształcenie z zakresu pracy z uczniem z konkretną niepełnosprawnością. Ponadto edukacja w placówkach specjalnych jest dostosowana do potrzeb uczniów m.in. dzięki mniejszej liczbie uczniów w klasie (od 4 do 12 osób w zależności od rodzaju niepełnosprawności). Młodzież kończąca szkołę podstawową specjalną ma możliwość kontynuowania nauki w liceum ogólnokształcącym, technikum czy szkole branżowej pierwszego stopnia bądź w szkole przysposabiającej do pracy – w zależności od potrzeb i możliwości ucznia oraz posiadanego przez niego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Dotyczy to nauki w szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych oraz specjalnych mieszczących się w SOSW.

SZKOŁA SPECJALNA PRZYSPOSABIAJĄCA DO PRACY

Szkoły specjalne przysposabiające do pracy, zgodnie z [ustawą Prawo oświatowe](#) (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737), są przeznaczone wyłącznie dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Szkoły te kształcą uczniów w cyklu trzyletnim.

Kończąc szkołę, uczeń otrzymuje świadectwo ukończenia szkoły przysposabiającej do pracy. W przypadku absolwentów tej szkoły nie przewiduje się możliwości kontynuacji nauki. Zgodnie ze stosownym [rozporządzeniem](#) (Dz. U. 2020 poz. 1309), kształcenie może być prowadzone do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym uczeń osiąga 24 rok życia. W szkołach specjalnych przysposabiających do pracy uczniowie nie zdobywają kwalifikacji do wykonywania konkretnego zawodu. Szkoła może dodatkowo wydać dokumenty poświadczające udział ucznia w praktykach zawodowych, działalności poza szkołą czy pracy na rzecz społeczności lokalnej.

Zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkół specjalnych przysposabiających do pracy zajęcia prowadzone w tych szkołach podzielone są na zajęcia edukacyjne oraz rewalidacyjne. Jednym z rodzajów zajęć edukacyjnych jest przysposobienie

do pracy. Ich celem jest przygotowanie ucznia do aktywności przez pracę, rozumianej jako nabycie praktycznych umiejętności niezbędnych do podejmowania pracy oraz poprawnego funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym. Praktyczne umiejętności, jakie powinny być kształtowane w trakcie nauki, obejmują m.in. pozytywną postawę wobec pracy, przyswajanie podstawowej wiedzy o pracy i poznawanie typowych sytuacji związanych z pracą (np. punktualność), opanowanie podstawowych umiejętności i czynności pracy (takich jak przygotowanie miejsca pracy, wykonywanie czynności w określonej sekwencji), przygotowanie uczniów do prowadzenia gospodarstwa domowego.

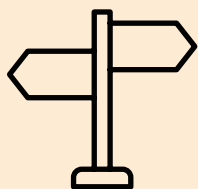
Ważnymi aspektami wskazanymi w podstawie programowej są kształtowanie umiejętności związanych z poszukiwaniem pracy oraz przygotowanie do podjęcia samodzielnej lub wspomaganej pracy na indywidualnie dopasowanym stanowisku na otwartym lub chronionym rynku pracy. Uczniowie uczestniczą także w zajęciach rozwijających ich zainteresowania oraz umiejętności transferowalne, takie jak kreatywność, praca zespołowa, umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W kontekście przygotowania uczniów do zatrudniania wspomaganego lub innej formy zatrudniania szczególnie istotna jest realizacja zajęć rewalidacyjnych o charakterze terapeutycznym, usprawniającym i korekcyjnym, prowadzonych na podstawie opracowanego dla każdego ucznia indywidualnego planu edukacyjno-terapeutycznego z uwzględnieniem zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego i wyników wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania ucznia. Zajęcia te adekwatnie do zróżnicowanych potrzeb mogą być ukierunkowane na stymulowanie funkcji istotnych nie tylko w codziennym życiu, ale również w kontekście pracy, np. funkcji psychomotorycznych, sprawności manualnej, mowy i umiejętności komunikowania się w codziennym życiu, w tym załatwiania różnych spraw osobiście, telefonicznie, przez pocztę elektroniczną, wyrównywanie braków w umiejętnościach i wiadomościach uczniów, umiejętności czytania i pisania, zdolności percepcyjnych oraz procesów pamięci i uwagi, umiejętności samodzielnego i bezpiecznego poruszania się, także środkami transportu.

Do zadań szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy należy zapewnienie uczniowi wsparcia doradcy zawodowego, zajęć przysposobienia do pracy oraz, zgodnie z jego predyspozycjami i zainteresowaniami, praktyk wspomaganych poza szkołą, z udziałem nauczyciela (doradcy zawodowego lub innego specjalisty w roli trenera pracy).

Oferta szkół w zakresie zajęć przysposabiających do pracy może obejmować przykładowo zajęcia:

- kulinarne,
- gospodarstwa domowego,
- ogrodnictwa,
- wytwarzania przedmiotów dekoracyjnych,
- prac biurowych,
- prac remontowych,
- prac stolarskich,
- rękodzielnictwa,
- elementów szycia ręcznego i maszynowego,
- prace florystyczne.



Tranzycja na rynek pracy osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym oraz niepełnosprawnościami sprzężonymi wymaga szczególnego wsparcia. Przydatne materiały (np. Pióro, 2024) można znaleźć na stronach: [Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną PSONI](#) oraz [Centrum Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie](#), którego celem jest wprowadzanie osób z niepełnosprawnością intelektualną na otwarty rynek pracy i wspieranie w utrzymaniu zatrudnienia.

BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA

Dwuletnia branżowa szkoła II stopnia umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego w zawodzie nauczonym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, po zdaniu egzaminu zawodowego w danym zawodzie. Absolwenci mogą przystąpić do egzaminu maturalnego, a po uzyskaniu świadectwa dojrzałości kontynuować kształcenie na studiach.

Do branżowej szkoły II stopnia przyjmuje się kandydatów, którzy ukończyli branżową szkołę I stopnia w okresie 5 lat szkolnych poprzedzających rok szkolny, na który ubiegają się o przyjęcie do publicznej branżowej szkoły II stopnia, którzy:

1. posiadają świadectwo ukończenia branżowej szkoły I stopnia;
2. posiadają zaświadczenie o zawodzie nauczonym w branżowej szkole I stopnia, którego zakres odpowiada pierwszej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie nauczonym w branżowej szkole II stopnia, do której ubiegają się o przyjęcie;
3. posiadają odpowiednie zaświadczenie lekarskie.

Kształcenie w branżowej szkole II stopnia może być prowadzone w formie dziennej, stacjonarnej lub zaocznej. Liczbę godzin z zakresu kształcenia ogólnego dla poszczególnych form kształcenia określa ramowy plan nauczania (zał. nr 10 do [rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół](#), Dz. U. 2019 poz. 639 ze zm.). W branżowej szkole II stopnia obowiązkowe zajęcia edukacyjne z zakresu kształcenia w zawodzie są prowadzone w ramach kwalifikacyjnego kursu zawodowego (art. 109 ust. 2a [ustawy Prawo oświatowe](#), t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 737).

Poza ofertą edukacyjną proponowaną w systemie szkolnym uczniowie po szkole podstawowej mogą także kształcić się, przebywając w placówkach, które zapewniają im dodatkowe wsparcie wychowawcze lub socjalizacyjne.

MŁODZIEŻOWY OŚRODEK SOCJOTERAPII (MOS) I MŁODZIEŻOWY OŚRODEK WYCHOWAWCZY (MOW)

W polskim systemie oświaty są także placówki przeznaczone dla dzieci i młodzieży mających trudności w codziennym życiu z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym. Zadaniem młodzieżowego ośrodka wychowawczego oraz młodzieżowego ośrodka socjoterapii jest przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia zgodnie z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi oraz eliminowanie przejawów niedostosowania społecznego.

Młodzieżowy ośrodek socjoterapii to placówka przeznaczona dla dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki oraz posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na zagrożenie niedostosowaniem społecznym. Kolejną grupą są dzieci i młodzież niedostosowani społecznie, wobec których sądy rodzinne i nieletnich zastosowały (w trybie [ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich](#), Dz. U. 2022 poz. 1700) środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Zadaniem tych ośrodków jest eliminowanie przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia po opuszczeniu ośrodka w sposób odpowiedzialny i zgodny z obowiązującymi zasadami społecznymi oraz przepisami prawa.

Istnieją dwa rodzaje młodzieżowych ośrodków wychowawczych:

- przeznaczone dla młodzieży niedostosowanej społecznie, która wymaga specjalnych metod nauczania, wychowania, wsparcia psychologicznego i resocjalizacji – nazywane placówkami resocjalizacyjno-wychowawczymi,

- przeznaczone dla młodzieży niedostosowanej społecznie posiadającej równocześnie orzeczenie wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, która wymaga specjalnych metod nauczania, wychowania, wsparcia psychologicznego i resocjalizacji – nazywane placówkami resocjalizacyjno-rewalidacyjnymi.

W MOW-ach i MOS-ach metody dydaktyczne i wychowawcze oraz zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i zajęcia socjoterapeutyczne dobierane są indywidualnie do potrzeb i możliwości każdego wychowanka, z uwzględnieniem treści orzeczenia wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

Podstawową formą organizacyjną pracy z wychowankami w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii jest grupa wychowawcza (składająca się maksymalnie z 12 osób). Grupa ta składa się z wychowanków w zbliżonym wieku, przy czym uwzględnia się także ich potrzeby rozwojowe oraz specyficzne trudności wychowawcze, które mogą wymagać szczególnego podejścia. Grupy wychowawcze tworzą środowisko, w którym wychowankowie uczą się współpracy, odpowiedzialności, a także nabywają umiejętności niezbędne do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie.

Dzieci i młodzież uczęszczająca do MOW-ów oraz MOS-ów mogą realizować naukę w szkołach podstawowych oraz ponadpodstawowych. Poniżej przedstawiono przykładowe zawody, które można zdobyć w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii:

- fryzjer,
- kucharz,
- cukiernik,
- mechanik pojazdów samochodowych,
- monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych,
- mechanik motocyklowy,
- ślusarz,
- stolarz,
- sprzedawca.

Nauczyciele pracujący w MOW-ach i MOS-ach posiadają odpowiednie przygotowanie do pracy z uczniami zagrożonymi niedostosowaniem społecznym. Ponadto klasy oraz grupy wychowawcze liczą maksymalnie 12 osób, co ułatwia pracę na lekcji i działania wychowawcze. Część MOW-ów oraz MOS-ów to placówki przeznaczone wyłącznie dla dziewcząt lub chłopców, nierealizujących nauki w formie koedukacyjnej. Na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji znajduje się [wyszukiwarka placówek MOW i MOS](#).

OCHOTNICZE HUFCE PRACY (OHP)

Ochotnicze Hufce Pracy są instytucją, która oferuje wsparcie młodzieży w wieku 15–25 lat, szczególnie tej zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz osobom bezrobotnym do 25 roku życia. Głównym celem OHP jest pomoc w zdobyciu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych oraz wsparcie w rozwiązywaniu problemów psychospołecznych i socjalnych, które mogą utrudniać młodym ludziom aktywność zawodową i społeczną.

Uczestnik OHP odbywa kształcenie ogólne, realizując obowiązek szkolny lub nauki, jednocześnie odbywa przygotowanie zawodowe, aby zdobyć umiejętności lub konkretny zawód. Ochotnicze Hufce Pracy nie są organem prowadzącym szkoły (młodzież uczy się w szkołach publicznych). Uczniowie OHP podczas nauki zawodu jednocześnie pracują, otrzymują miesięczne wynagrodzenie i mają zapewnione ubezpieczenie społeczne.

Uczestnik OHP może uzyskać dwa rodzaje zaświadczeń:

- świadectwo ukończenia szkoły – OHP umożliwiają ukończenie szkoły podstawowej lub szkoły branżowej I stopnia, co daje możliwość podjęcia dalszej edukacji np. na poziomie technikum, szkoły branżowej II stopnia lub wyższej. W zależności od wieku oraz posiadanego wykształcenia młodzież może uczestniczyć w różnych formach nauki, takich jak:
 - szkoła podstawowa dla dorosłych (klasy VII i VIII),
 - szkoła podstawowa z oddziałami przysposabiającymi do pracy,
 - branżowa szkoła I stopnia,
 - kursy zawodowe, które oferują konkretną wiedzę i umiejętności niezbędne na rynku pracy;
- zaświadczenie o uzyskanych kwalifikacjach zawodowych – po ukończeniu nauki zawodu oraz zdaniu egzaminu uczestnicy otrzymują zaświadczenie potwierdzające zdobyte kwalifikacje w zawodzie. OHP proponuje dwie ścieżki kształcenia zawodowego:
 - przyuczenie do pracy – forma edukacji zawodowej dla młodzieży uczącej się w szkole podstawowej dla dorosłych lub w oddziałach przysposabiających do pracy; trwa do 22 miesięcy i kończy się zdobyciem umiejętności zawodowych;
 - nauka zawodu – skierowana do młodzieży po gimnazjum lub VIII klasie szkoły podstawowej, uczącej się w branżowej szkole I stopnia lub uczestniczącej w kursach; trwa 3 lata i kończy się egzaminem zawodowym, prowadzącym do uzyskania kwalifikacji zawodowych i przygotowania do pracy w zawodzie.

Poza uzyskaniem kwalifikacji zawodowej oraz świadectwa ukończenia szkoły OHP oferuje wsparcie w zakresie rozwijania kompetencji, które umożliwiają dalszy rozwój zawodowy, jak również:

- doradztwo zawodowe – uczestnicy OHP mogą skorzystać z profesjonalnego doradztwa zawodowego, które pomaga im w analizie możliwości zawodowych oraz przygotowaniu do aktywnego poszukiwania pracy. Doradcy zawodowi pomagają również w przygotowaniu do poruszania się po rynku pracy, co zwiększa szanse na szybkie znalezienie zatrudnienia;
- pośrednictwo pracy – OHP oferują pomoc w poszukiwaniach pracy, zarówno stałej, jak i tymczasowej. Pośrednicy pracy wspierają uczestników w procesie aplikacyjnym oraz monitorują podpisywanie umów o pracę i realizację praktycznej nauki zawodu. Oferty pracy są dostępne na [stronie internetowej OHP](#), co ułatwia młodym osobom znalezienie zatrudnienia;
- rozwój osobisty i zawodowy – OHP oferują także możliwość rozwoju dodatkowych umiejętności zawodowych, podwyższania kwalifikacji czy przekwalifikowania się. Dodatkowo uczestnicy mogą korzystać z szerokiej oferty kulturalno-rekreacyjnej, co pozwala im na aktywne spędzanie czasu i integrację społeczną.

LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH

Naukę w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych może podjąć osoba, która:

- ukończyła 16 lat,
- ukończyła 8-klasową szkołę podstawową, branżową szkołę I stopnia (w tym wypadku istnieje możliwość przyjęcia na trzeci semestr).

Osoby posiadające świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej lub branżowej szkoły I stopnia są przyjmowane do klasy drugiej, a nauka trwa wtedy 3 lata. Zajęcia w szkole odbywają się w systemie zaocznym. Nauka w liceum ogólnokształcącym trwa 8 semestrów (4 lata). Uczeń otrzymuje świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego, jeśli w ósmym semestrze zaliczy wszystkie przedmioty na oceny nie niższe niż dopuszczające. Po ukończeniu szkoły uczeń może przystąpić do egzaminu maturalnego.

SZKOŁY POLICEALNE

Po ukończeniu branżowej szkoły I stopnia lub liceum ogólnokształcącego bez konieczności posiadania świadectwa dojrzałości (matury) uczeń może zdobyć zawód w szkole policealnej. Nauka w tej szkole trwa od 1 do 2,5 roku i może mieć formę stacjonarną lub zaoczną. Ukończenie szkoły policealnej umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminów zawodowych.

Szkoły policealne mają charakter ściśle zawodowy i nie obejmują kształcenia ogólnego. Udział praktycznej nauki zawodu jest zróżnicowany w zależności od typu szkoły.

Zajęcia praktyczne prowadzone są w warsztatach szkolnych, centrach kształcenia ustawicznego, centrach kształcenia zawodowego oraz u pracodawców. W szkołach policealnych praktyki zawodowe u pracodawców są obowiązkowe w wymiarze od 4 do 12 tygodni, w zależności od zawodu.

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Każdy absolwent posiadający świadectwo dojrzałości może ubiegać się o przyjęcie na studia wyższe, jeśli nie ma przeciwwskazań do wykonywania zawodu, w ramach którego chce się kształcić. Dotyczy to także absolwentów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Obecnie uczelnie w coraz większym zakresie są przygotowane do kształcenia studentów z niepełnosprawnościami. Znoszone są bariery architektoniczne (np. poprzez windy, podjazdy), jak również wdrażane są dostosowania zapewniające studentom z niepełnosprawnościami optymalne warunki do nauki. Ponadto na uczelniach działają rzecznicy ds. osób niepełnosprawnych, którzy udzielają informacji i wsparcia takim studentom. Do rzecznika może zwrócić się także kandydat na studia, aby dowiedzieć się czy dana uczelnia lub kierunek jest dostosowany do jego potrzeb. Na wielu uczelniach powstają specjalne jednostki, np. biura ds. osób z niepełnosprawnościami. W takich biurach jest oferowana pomoc wszystkim studentom z niepełnosprawnościami, a często także tym, którzy nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności, ale stan ich zdrowia (choroba przewlekła lub czasowa utrata sprawności, spowodowana np. wypadkiem) uniemożliwia uczestnictwo w zajęciach na powszechnych zasadach. Ich działalność nie ogranicza się zazwyczaj tylko do spraw organizacyjnych, ale obejmuje także pomoc psychologiczną, działalność integracyjną czy wsparcie asystentów osób niepełnosprawnych.

Student z niepełnosprawnością może otrzymać stypendium dla osób niepełnosprawnych ([Dz. U. 2024 poz. 1571 art. 89](#)) na podstawie:

- orzeczenia o niepełnosprawności lub
- orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, lub
- orzeczenia lekarza orzecznika ZUS.

Stypendium dla studentów z niepełnosprawnościami jest przyznawane na semestr lub na rok akademicki i wypłacane co miesiąc. Jeśli niepełnosprawność powstała w trakcie

studiów lub po uzyskaniu tytułu zawodowego, student może otrzymać stypendium dla osób niepełnosprawnych także na jednym kolejnym kierunku studiów, jednak nie dłużej niż przez 6 lat.

SZKOLNICTWO ARTYSTYCZNE

Uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego mogą kształcić się także w szkołach artystycznych. Szkolnictwo artystyczne jest nadzorowane przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i tworzy odrębny system kształcenia w stosunku do systemu edukacji ogólnej.

Szkoły te są również zobowiązane do przestrzegania przepisów prawa wynikających z konieczności zapewnienia uczniom możliwości kształcenia zgodnie z ich indywidualnymi możliwościami, wynikającymi z trudności rozwojowych lub niepełnosprawności. Dostosowania są zależne od możliwości i potrzeb ucznia oraz od wymagań przedmiotowych – zwłaszcza w kontekście przedmiotów artystycznych ([Centrum Edukacji Artystycznej](#)).

Oprócz ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego publiczne szkoły artystyczne mogą prowadzić także jednostki samorządu terytorialnego (JST) oraz inne niż JST osoby prawne, a także osoby fizyczne. Oprócz szkół publicznych w systemie istnieją także niepubliczne szkoły artystyczne o uprawnieniach publicznych szkół artystycznych oraz bez uprawnień.

Podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego określa Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, natomiast kształcenie ogólne realizowane jest w oparciu o podstawy programowe kształcenia ogólnego, wydawane przez Ministra Edukacji Narodowej. System szkolnictwa artystycznego w zakresie kształcenia ogólnego jest pod każdym względem dostosowany do powszechnego systemu oświaty. Młodzież w każdym momencie ma możliwość zmiany szkoły z artystycznej na powszechną.

Wśród typów szkół artystycznych stopnia podstawowego i ponadpodstawowego znajdują się szkoły prowadzące wyłącznie kształcenie w zakresie przedmiotów artystycznych oraz szkoły, w których uczniowie mogą realizować także obowiązek szkolny oraz obowiązek nauki – realizowane jest tam również kształcenie ogólne.

Szkolnictwo artystyczne stopnia podstawowego i ponadpodstawowego tworzy kilkanaście typów szkół artystycznych, których uczniowie mogą kształcić się w następujących zawodach szkolnictwa artystycznego: muzyk, plastyk, tancerz, aktor scen muzycznych, aktor cyrkowy.

CENTRA KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO (CKU) I CENTRA KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO (CKZ)

Publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego i centra kształcenia zawodowego oferują szeroki wachlarz szkoleń i kursów zawodowych. Oferta obejmuje zarówno kursy dla osób pragnących zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe, jak i dla tych, którzy chcą rozwijać oraz doskonalić posiadane umiejętności.

Wiele tych placówek organizuje kształcenie w formie zdalnej lub hybrydowej, co pozwala słuchaczom odbywać szkolenia w wybranym i dogodnym dla siebie miejscu i czasie. Ponadto kursy można realizować równolegle z nauką np. w liceum ogólnokształcącym czy liceum ogólnokształcącym dla dorosłych.

Kształcenie dorosłych oraz kształcenie ustawiczne i szkolenie zawodowe prowadzone są w:

- centrach kształcenia ustawicznego,
- centrach kształcenia zawodowego,
- ponadpodstawowych szkołach zawodowych.

Centra kształcenia ustawicznego mogą prowadzić:

- szkoły kształcące w zawodzie: technika, szkoły branżowe,
- licea ogólnokształcące dla dorosłych,
- szkoły podstawowe dla dorosłych,
- szkoły policealne,
- kwalifikacyjne kursy zawodowe.

Placówki te oferują:

- kwalifikacyjne kursy zawodowe (KKZ) bazujące na podstawach programowych dla kwalifikacji w danym zawodzie; umożliwiają one uczniom przystąpienie do egzaminu zawodowego i uzyskanie pełnych kwalifikacji zawodowych oraz zdobycie dyplomu technika w wybranej dziedzinie w ramach jednej kwalifikacji zawodowej; kursy te wymagają realizacji minimalnej liczby godzin kształcenia, zgodnie z wymogami określonymi w podstawie programowej dla danej kwalifikacji zawodowej; warunkiem uczestnictwa w kwalifikacyjnym kursie zawodowym jest ukończenie 18 roku życia;
- kursy umiejętności zawodowych (KUZ) bazujące na podstawie programowej kształcenia zawodowego, obejmujące efekty uczenia się dla kwalifikacji, efekty uczenia się wspólne dla wszystkich zawodów lub efekty uczenia się dla dodatkowych umiejętności zawodowych;
- minimum 30-godzinne kursy kompetencji ogólnych bazujące na podstawie programowej nauczania ogólnego;
- turnusy doksztalcania teoretycznego dla młodocianych pracowników.

Obok zaprezentowanej powyżej oferty kształcenia istnieje także możliwość uczestnictwa w oddziaływaniach terapeutyczno-rehabilitacyjnych przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz ze sprzężeniami w specjalistycznych placówkach takich jak warsztaty terapii zajęciowej.

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ)

Warsztaty terapii zajęciowej są przeznaczone dla osób dorosłych posiadających prawnie potwierdzony stopień niepełnosprawności, ze wskazaniem do uczestnictwa w terapii zajęciowej. Celem oddziaływań prowadzonych w WTZ jest rehabilitacja społeczna i zawodowa, umożliwiająca nabycie lub przywrócenie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Warsztaty terapii zajęciowej są przeznaczone głównie dla osób z:

- niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- niepełnosprawnością sprzężoną,
- różnymi rodzajami trudności w funkcjonowaniu w społeczeństwie, ale mogących uczestniczyć w zajęciach terapeutycznych.

Uczestnicy warsztatów realizują terapię na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji, który zawiera szczegółowe informacje dotyczące funkcjonowania (możliwości, predyspozycji) oraz plan działań terapeutycznych wraz z oczekiwanymi rezultatami.

Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK)

Poza kształceniem formalnym, czyli szkolnym lub uczelnianym, można w Polsce zdobywać także kwalifikacje: wolnorynkowe, sektorowe, rzemieślnicze i uregulowane. Są to kwalifikacje cząstkowe – w odróżnieniu od kwalifikacji pełnych, które można uzyskiwać wyłącznie w drodze kształcenia formalnego. W ramach rozwoju Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK) wszystkie te kwalifikacje są gromadzone w ogólnodostępnym zbiorze – [Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji](#).

Szczególnym rodzajem w tym zbiorze są kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe. Można je zdobywać przez całe życie poprzez potwierdzanie efektów uczenia się zdobywanych w różny sposób, np. poprzez pracę zawodową, samodzielne uczenie się czy hobby.

W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji można sprawdzić:

- jakie kwalifikacje wolnorynkowe są włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji;

- jaki poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK) został przypisany danej kwalifikacji, tzn. jaki jest jej poziom trudności i zaawansowania – np. 1 i 2 poziom PRK mają najmniej złożone kwalifikacje, a im wyższy poziom (maksymalnie do 8), tym kwalifikacje są bardziej złożone;
- gdzie można zdobyć daną kwalifikację, tj. gdzie znajduje się instytucja certyfikująca (IC) przeprowadzająca walidację i certyfikację;
- jakie trzeba osiągnąć efekty uczenia się (wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne), aby przystąpić do walidacji, czyli procesu sprawdzania tych efektów (np. w formie testu czy egzaminu praktycznego).

Chcąc uzyskać daną kwalifikację, należy zwrócić uwagę, aby kwalifikacja była oznaczona jako „funkcjonująca”, bo tylko o takie można się ubiegać. Kwalifikacje oznaczone jako „włączone” czekają jeszcze na przypisanie, np. IC lub podmiotu zewnętrznego zapewniania jakości (PZZJ), który sprawuje nadzór i monitoring nad IC.

We wskazanej dla danej kwalifikacji IC można podejść do walidacji – czyli sprawdzenia swojej wiedzy i umiejętności – z wolnej stopy. Nie jest to instytucja, która prowadzi szkolenia czy kursy przygotowujące do zdobycia danej kwalifikacji, ale prowadząca właśnie walidację i certyfikację. Instytucja taka może prowadzić także różne formy edukacji, ale pod warunkiem, że proces szkolenia jest oddzielony od procesu walidacji. Samo ukończenie kursu czy szkolenia nie oznacza, że absolwent otrzyma certyfikat potwierdzający posiadanie kwalifikacji. Na stronie IC można dowiedzieć się, jak wygląda proces walidacji oraz jaka jest cena zdobycia certyfikatu potwierdzającego uzyskanie kwalifikacji.

W przypadku kwalifikacji sektorowych istnieje możliwość przeznaczenia przez szkołę prowadzącą kształcenie zawodowe godzin stanowiących różnicę między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego, a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego na przygotowanie uczniów do uzyskania kwalifikacji sektorowej.

Branżowe centra umiejętności (BCU)

Branżowe centra umiejętności (art. 4 pkt 30a [ustawy Prawo oświatowe](#), Dz. U. z 2024 r. poz. 737, oraz [ustawa o zmianie ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw](#), Dz. U. 2023 poz. 2005) – to nowo powstające placówki kształcenia, szkolenia i egzaminowania o zasięgu ogólnokrajowym, ukierunkowane branżowo w zakresie jednej z dziedzin zawodowych określonych w przepisach wydanych na podstawie wykazu dziedzin zawodowych wraz

z przyporządkowanymi do nich zawodami określonymi w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, uwzględniające potrzeby rynku pracy oraz specyfikę poszczególnych zawodów szkolnictwa branżowego i ich powiązanie z daną dziedziną zawodową.

Zadaniem BCU jest integrowanie szkoły prowadzącej kształcenie w zawodzie, placówki kształcenia ustawicznego, centra kształcenia zawodowego, uczelni oraz podmiotów, które prowadzą działalność w zakresie określonej dziedziny zawodowej (art. 3 ust. 1a). BCU prowadzą działalność:

- edukacyjno-szkoleniową,
- wspierającą współpracę szkół, placówek i uczelni z pracodawcami,
- innowacyjno-rozwojową upowszechniającą wiedzę i nowe technologie oraz transformację ekologiczną i cyfrową,
- wspierającą realizację doradztwa zawodowego dla uczniów i aktywizację zawodową studentów, doktorantów i absolwentów studiów.

BCU prowadzą także turnusy doksztalcania teoretycznego dla młodocianych, którzy uczą się zawodu. W świetle obecnych przepisów pracodawcy mogą kierować młodocianych pracowników na turnusy doksztalcania teoretycznego w BCU. Zob. [mapa branżowych centrów umiejętności](#).



Podróż absolwenta

Materiały dla ucznia

Podróż absolwenta. Materiały dla ucznia

Wybór dalszej drogi po ukończeniu szkoły podstawowej to ważny moment w Twoim życiu. Ścieżka kariery każdej osoby jest wyjątkowa i niepowtarzalna. Niektórzy wybierają kształcenie zawodowe, inni decydują się najpierw zdobywać wiedzę ogólną, aby później zdecydować o wyborze zawodu. Zastanów się, czym się interesujesz, co sprawia Ci radość i jak możesz wykorzystać swoje talenty w przyszłości. Możesz porozmawiać o tym z rodzicami, opiekunami, nauczycielami czy doradcą zawodowym, którzy mogą pomóc w podjęciu najlepszej dla Ciebie decyzji.



KROK 1 MOJE ZAINTERESOWANIA

Każdy z nas ma indywidualne zainteresowania i sposoby spędzania wolnego czasu, które sprawiają radość i pozwalają lepiej poznać samych siebie. Może lubisz zgłębiać tajemnice nauki, eksperymentować albo zadawać pytania, które prowadzą do nowych odkryć? Czerpiesz przyjemność z czytania książek, analizowania tekstów, poznawania historii lub tworzenia własnych opowieści? Może fascynują Cię zadania wymagające precyzji i kreatywności – takie jak rysowanie, szycie, konstruowanie czy realizowanie autorskich pomysłów? A może największą przyjemność dają Ci relacje z innymi, możliwość dzielenia się myślami, słuchanie i budowanie więzi? Dobrze jest czasem poświęcić chwilę, by zastanowić się nad tym, co najbardziej Cię interesuje i co sprawia, że czujesz się spełniony – te drobne rzeczy często wskazują na to, co naprawdę jest dla nas ważne i bliskie.



KROK 2 MOJE ZASOBY (PREDYSPOZYCJE, ZDOLNOŚCI, UZDOLNIENIA)

Zastanów się nad kilkoma kluczowymi aspektami, które pomogą wybrać Ci przyszły zawód.

Predyspozycje i uzdolnienia

Pomyśl, jakie zadania wykonujesz z łatwością i co sprawia Ci satysfakcję. Przykładowo jeśli jesteś mistrzem w matematycznych łamigłówkach, nie sprawia Ci żadnych trudności analizowanie danych czy rozwiązywanie zadań, możesz rozważyć swoją przyszłą pracę w usługach, handlu, bankach, instytucjach ubezpieczeniowych lub podatkowych, w działach marketingu, zaopatrzenia i gospodarki materiałowej, logistyce, księgowości czy sprawozdawczości finansowej. Możesz kształcić się np. w zawodzie technika ekonomisty, technika rachunkowości,

technika handlowca, technika logistyka, spedycji lub administracji. Jeśli ciągnie Cię bardziej w stronę nowoczesnych technologii, możesz zdobyć zawód mechatronika, informatyka czy programisty. Chcąc kontynuować naukę na studiach, możesz zaplanować karierę inżyniera czy ekonomisty. Z kolei jeśli masz talent do pisania, możesz sprawdzić się w dziedzinach takich jak dziennikarstwo, copywriting czy scenopisarstwo. W przypadku gdy uwielbiasz rysować lub masz zdolności manualne, warto pomyśleć o zawodach kreatywnych, takich jak architekt, florysta, projektant wnętrz, technik stylisty, technik przemysłu mody, fotograf, technik animacji filmowej, fryzjer czy cukiernik.

Twoje predyspozycje zawodowe, zdolności i uzdolnienia są bardzo ważne w wyborze przyszłej pracy zawodowej – bo będziesz w pracy robił to, co sprawia Ci przyjemność i przychodzi Ci z łatwością.

Zdrowie i sprawność fizyczna

Oprócz zdolności istotne są także Twoje możliwości fizyczne. Sprawdź, czy Twoje zdrowie pozwala Ci na pracę w wybranym zawodzie. Niektóre zawody wymagają dobrej kondycji fizycznej, jak praca magazyniera, pracownika budowlanego, kuriera czy ratownika wodnego. Sprawność jest kluczowa także w służbach mundurowych, takich jak policja, straż pożarna czy wojsko. Sprawdź specyfikę zadań i czynności zawodowych – na przykład fryzjer spędza większość dnia na nogach, więc ta profesja nie jest odpowiednia dla osób z problemami kręgosłupa, czy zaburzeniami równowagi. Poszukuj alternatywy lub pokrewnego zawodu, który będzie lepiej dopasowany do Twoich możliwości zdrowotnych.

Miejsce zamieszkania

Lokalizacja to istotny czynnik – obecność szkół w okolicy może zdecydować o Twoich wyborach edukacyjnych i późniejszych możliwościach zawodowych. Sprawdź dostępność komunikacyjną – sprawny dojazd do szkoły może zaoszczędzić Ci wiele czasu i wysiłku każdego dnia. Gdy posiadasz orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wiedz, że gmina, w której mieszkasz, powinna zapewnić Ci bezpłatny dowóz do szkoły. Porozmawiaj też z rodzicami, jak rozwiązać kwestie ewentualnego dojazdu, aby nie był on zbyt uciążliwy. Jeśli Twoja wymarzona szkoła znajduje się daleko od domu, sprawdź, czy jest możliwość zamieszkania w internacie. Może to być dobra okazja do usamodzielnienia się i rozwijania kompetencji społecznych podczas mieszkania z innymi uczniami.

Wsparcie najbliższych

Nie zapomnij o wsparciu, jakie możesz uzyskać od bliskich lub nauczycieli. Rodzina może pomóc w trudnych momentach, nauczyciele chętnie podzielą się swoją wiedzą, a doradca zawodowy pomoże Ci dobrać do Twoich predyspozycji właściwy kierunek w nauce. Skorzystaj z karty pracy, która pomoże Ci w dokonaniu wyboru.

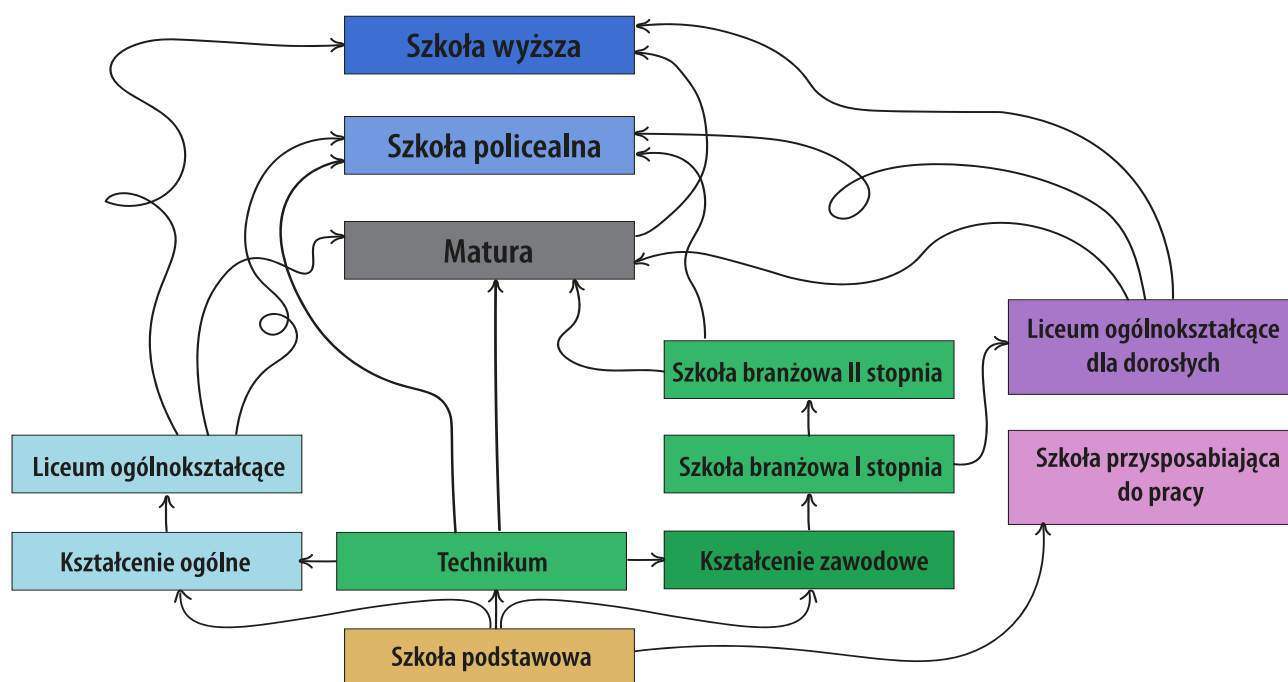


KROK 3 SZKOŁA OGÓLNOKSZTAŁCĄCA CZY KSZTAŁCĄCA W ZAWODZIE?

Zdecyduj, czy wolisz szkołę, która da Ci czas na dalsze zastanowienie się (liceum ogólnokształcące), czy taką, która od razu przygotuje Cię do konkretnego zawodu (technikum, szkoła branżowa). Liceum ogólnokształcące otwiera bezpośrednią drogę na studia, a szkoła zawodowa pozwala szybciej zdobyć kwalifikacje i rozpocząć pracę. Wybierz to, co lepiej pasuje do Twoich planów i Twojej sytuacji. Poniżej znajdziesz schemat szkół oraz opisy poszczególnych ścieżek kształcenia.

Rysunek 2

Uproszczony schemat systemu edukacji w Polsce



Źródło: oprac. IBE PIB.

Przed ostatecznym wyborem sprawdź, gdzie znajduje się Twoja wybrana szkoła. Istnieją placówki, które są unikalne w skali kraju, np. Technikum Budowy Fortepianów im. Gustawa Arnolda Fibigera w Kaliszu (jedno z trzech na świecie). Są też szkoły ulokowane w konkretnych miejscach w Polsce, ze względu na ich specyfikę. Dotyczy to np. szkół morskich, gdzie możesz zdobyć zawód np. technika nawigatora morskiego, technika mechanika okrętowego. Pamiętaj, że do przyszłej szkoły będziesz musiał dojeżdżać przez kolejnych kilka lat. Jeżeli placówka, o której marzysz, znajduje się daleko od domu rodzinnego, zastanów się nad zamieszkaniem w internacie.

Gdy wybierasz się w podróż, potrzebujesz wiedzieć, dokąd chcesz dojść, a także mieć mapę lub nawigację, aby śmiało podążać wybranym szlakiem.

SZLAK ZIELONY – BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA



KROK 4 LEKARZ ORZECZNIK

Pierwszym krokiem do zdobycia zawodu w szkole branżowej są obowiązkowe badania lekarskie. Lekarz orzecznik oceni, czy Twój stan zdrowia pozwala na naukę i pracę w wybranym zawodzie. Podczas badania sprawdzi:

- czy Twój stan zdrowia fizycznego i psychicznego umożliwia Ci naukę oraz późniejszą pracę w danym zawodzie,
- czy posiadasz ewentualne schorzenia lub ograniczenia, które mogą stanowić przeciwwskazania do wykonywania zawodu.

Dzięki opinii lekarza dowiesz się, czy Twój wybór jest zgodny z Twoimi możliwościami zdrowotnymi, co pomoże Ci uniknąć problemów w przyszłości i odnaleźć się na odpowiedniej ścieżce zawodowej.



KROK 5 BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA

Czas trwania nauki

- 3 lata.

Program nauczania

- Uczysz się zarówno przedmiotów ogólnych w węższym zakresie, jak i zawodowych podczas praktycznej nauki zawodu, na którą kładzie się największy nacisk.
- Zdobywasz wiedzę i umiejętności w wybranym zawodzie i odbywasz praktyki.
- Na zakończenie nauki zdajesz egzamin potwierdzający kwalifikację w zawodzie, który umożliwia pracę w wybranym zawodzie.

Praktyki

- Zazwyczaj realizowane są w firmach, warsztatach lub innych miejscach pracy związanych z Twoim zawodem.
- Za pracę u pracodawcy otrzymasz wynagrodzenie.

Wybrane zawody, w jakich możesz zdobyć kwalifikacje to:

- mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych, operator obrabiarek skrawających, ślusarz, spawacz, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, mechatronik, murarz-tylnik, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie,

dekarz, stolarz, fryzjer, kucharz, piekarz, cukiernik, kelner, jubiler, tokarz, operator maszyn i urządzeń w gospodarce odpadami, krawiec, elektryk, elektronik, rolnik, ogrodnik, mechanik maszyn rolniczych.



KROK 6 EGZAMIN ZAWODOWY

Egzamin zawodowy sprawdza, czy opanowałeś wiedzę i umiejętności w swoim zawodzie. Zdanie go pozwala zdobyć certyfikat uzyskania kwalifikacji zawodowej oraz dyplom zawodowy. Egzamin zawodowy składa się z dwóch etapów: pisemnego i praktycznego. Na pierwszym etapie, który odbywa się w Twojej szkole, wypełniasz test w formie pisemnej, korzystając z elektronicznego systemu przeprowadzania egzaminów zawodowych.

Drugi etap to część praktyczna, która ma miejsce na stanowisku egzaminacyjnym. Twoim zadaniem będzie wykonanie określonego zadania, które zweryfikuje Twoje praktyczne umiejętności związane z kwalifikacjami w zawodzie.

Egzamin jest obowiązkowy. Po zdaniu egzaminu uzyskujesz certyfikat kwalifikacji zawodowej, który jest honorowany zarówno w Polsce, jak i za granicą.

Możesz podjąć pracę zawodową lub kontynuować naukę. Gdy zdecydujesz się na dalszą naukę, możesz uczyć się w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych (od drugiej klasy) i po zdaniu matury kontynuować naukę na studiach wyższych. Inną możliwością jest zdobycie nowych kwalifikacji w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ), które mogą podnieść Twoje kwalifikacje do takiego poziomu, jaki uzyskałbyś po ukończeniu technikum. Jeszcze inna możliwość to kontynuacja kształcenia w branżowej szkole II stopnia.



KROK 7 BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA

Możesz kontynuować edukację w branżowej szkole II stopnia kształcącej w zawodzie, w którym jedną z kwalifikacji jest ta zdobyta w branżowej szkole I stopnia. Dyplom zawodowy na poziomie technika możesz zdobyć, kończąc branżową szkołę II stopnia, pod warunkiem że zdasz egzamin zawodowy oraz otrzymasz świadectwo dojrzałości po pozytywnym wyniku egzaminu maturalnego. Otwiera to możliwość kontynuowania nauki na studiach lub podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie.

Niektórzy uczniowie, np. jeśli posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, mogą uczyć się w specjalnych szkołach branżowych.

Zanim podejmiesz decyzję o wyborze szkoły branżowej I stopnia,
odpowiedz na kilka pytań i przeanalizuj mocne strony i minusy tej ścieżki.

Plusy

- Praktyczna nauka zawodu w optymalnie krótkim czasie
- Możliwość pracy zarobkowej bezpośrednio po ukończeniu szkoły
- Możliwość zarabkowania podczas nauki na płatnych praktykach zawodowych
- Poznanie specyfiki danej branży (praktyki)
- Nawiązanie kontaktów zawodowych
- Nabycie umiejętności zawodowych

Minusy

- Mniejszy zakres wiedzy ogólnej
- Brak możliwości przystąpienia do matury i podjęcia studiów bezpośrednio po ukończeniu szkoły
- Niezadowolenie, jeśli zadania lub czynności zawodowe okażą się zbyt trudne lub niezgodne z oczekiwaniami, wyobrażeniami (np. nietrafny wybór)
- Brak motywacji do podjęcia dalszej nauki

Szanse

- Zdobyć zawodu
- Niezależność życiowa i finansowa
- Szybkie podjęcie zatrudnienia, szczególnie w zawodach deficytowych
- Możliwość atrakcyjnych zarobków (w zależności od branży, zawodu)
- Samodzielność, szybsze wejście w dorosłość

Co chcę osiągnąć w życiu zawodowym?

Dlaczego będę dobry w tym zawodzie?

Jak wyobrażam sobie siebie
za 10 lat w tym zawodzie?

Czy chcę pracować w zawodzie jako...?

Co podoba mi się w wybranym zawodzie?

Czy chcę kontynuować naukę na studiach?
Jeśli tak – gdzie dalej chcę się kształcić?

Skąd pozyskam informacje o tym zawodzie?

Czy odpowiadają mi
zarobki w tym zawodzie?

Czy z jakiegoś powodu nie mogę
pracować w tym zawodzie?

Co może być dla mnie trudne
w zdobyciu tego zawodu?

SZLAK ŻÓŁTY – TECHNIKUM



KROK 4 LEKARZ ORZECZNIK

Pierwszym krokiem w zdobyciu zawodu w technikum są obowiązkowe badania lekarskie. Lekarz orzecznik oceni, czy Twój stan zdrowia pozwala na naukę i pracę w wybranym zawodzie. Podczas badania sprawdzi:

- czy Twój stan zdrowia fizycznego i psychicznego umożliwia Ci naukę oraz późniejszą pracę w danym zawodzie,
- czy posiadasz ewentualne schorzenia lub ograniczenia, które mogą stanowić przeciwwskazanie do wykonywania zawodu.

Dzięki opinii lekarza dowiesz się, czy Twój wybór jest zgodny z Twoimi możliwościami zdrowotnymi, co pomoże Ci uniknąć problemów w przyszłości i odnaleźć się na odpowiedniej ścieżce zawodowej.



KROK 5 TECHNIKUM

Czas trwania

- 5 lat.

Program nauczania

- W technikum, poza przedmiotami ogólnymi, takimi jak język polski, matematyka czy języki obce, uczysz się przedmiotów zawodowych.
- Dzięki temu po ukończeniu szkoły otrzymujesz tytuł zawodowy i możesz od razu podjąć pracę zawodową.
- Możesz też uzyskać świadectwo dojrzałości – po zdaniu egzaminu maturalnego, co pozwoli Ci na kontynuację nauki na studiach wyższych.

Praktyczna nauka zawodu odbywa się w formie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych.

Praktyki

- Praktyki zawodowe w technikum są obowiązkowe.
- Realizowane są w szkolnych warsztatach, u pracodawcy oraz w przedsiębiorstwach, warsztatach lub innych miejscach pracy związanych z Twoim zawodem.
- Możesz samodzielnie wybrać miejsce praktyk z bazy firm, z którymi współpracuje szkoła, po uzgodnieniu z opiekunem praktyk.

Wybrane zawody

- Technik aranżacji wnętrz, technik przemysłu drzewnego, technik programista, technik realizacji nagrań, technik analityk, technik fotografii i multimediiów, technik mechanik lotniczy, technik awionik, technik stylisty, technik optyk, technik ortopeda, technik przemysłu mody.



KROK 6 EGZAMIN ZAWODOWY

W trakcie nauki zdobywasz kwalifikacje zawodowe przypisane do wybranego kierunku kształcenia, np. technik informatyk zdaje kwalifikacje z montażu i eksploatacji systemów komputerowych. Egzamin zawodowy składa się z dwóch części: teoretycznej i praktycznej. Część teoretyczna obejmuje pytania testowe sprawdzające wiedzę z zakresu danego zawodu, natomiast część praktyczna polega na wykonaniu konkretnego zadania zawodowego, np. naprawy urządzenia, przygotowania projektu czy analizy danych. Zdanie egzaminu skutkuje uzyskaniem certyfikatu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, który jest honorowany zarówno w Polsce, jak i za granicą.



KROK 7 MATURA

Nauka w technikum daje możliwość nie tylko zdobycia zawodu, ale także zdania egzaminu maturalnego. Świadectwo dojrzałości otwiera Ci drogę na studia wyższe. Na egzaminie maturalnym obowiązkowe są egzaminy z języka polskiego, matematyki i języka obcego, dodatkowo możesz wybrać przedmioty rozszerzone, które są szczególnie ważne przy wyborze kierunku studiów wyższych. Wymagania dotyczące rozszerzeń różnią się w zależności od kierunku, dlatego warto sprawdzić, jakie przedmioty są preferowane na wybranej uczelni.



Jeśli posiadasz orzeczenie o niepełnosprawności, możesz też wybrać naukę w technikum specjalnym lub w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym.

Zanim podejmiesz decyzję o wyborze nauki w technikum,
odpowiedz na kilka pytań oraz przeanalizuj mocne strony i minusy tej ścieżki.

Plusy

- Praktyczna nauka zawodu
- Zdobywanie kwalifikacji zawodowych
- Możliwość pracy zarobkowej zaraz po ukończeniu szkoły
- Możliwość płatnych praktyk zawodowych
- Poznanie specyfiki danej branży (praktyki)
- Nawiązanie kontaktów zawodowych
- Nabycie umiejętności zawodowych i społecznych
- Możliwość przystąpienia do matury oraz kontynuacji nauki na studiach

Minusy

- Długi czas nauki zawodu
- Duże obciążenie nauką poprzez łączenie wiedzy ogólnej i technicznej
- Niezadowolenie, jeśli zadania lub czynności zawodowe okażą się zbyt trudne lub niezgodne z oczekiwaniami, wyobrażeniami (np. nietrafny wybór)

Szanse

- Zdobywanie kwalifikacji w zawodzie
- Możliwość podjęcia zatrudnienia zaraz po ukończeniu szkoły – niezależność życiowa i finansowa
- Możliwość atrakcyjnych zarobków (w zależności od branży, zawodu, szczególnie w zawodach deficytowych)
 - Różne formy kształcenia (teoria i praktyka)
 - Samodzielność, szybsze wejście w dorosłość

Co chcę osiągnąć w życiu zawodowym?

Dlaczego będę dobry w tym zawodzie?

Jak wyobrażam sobie siebie
za 10 lat w tym zawodzie?

Czy chcę pracować w zawodzie jako....?

Co podoba mi się w wybranym zawodzie?

Czy chcę kontynuować naukę na studiach?
Jeśli tak – gdzie dalej chcę się kształcić?

Skąd pozyskam informacje o tym zawodzie?

Czy odpowiadają mi
zarobki w tym zawodzie?

Czy z jakiegoś powodu nie mogę
pracować w tym zawodzie?

Co może być dla mnie trudne
w zdobyciu tego zawodu?

SZLAK CZERWONY – LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE



KROK 4 LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Liceum ogólnokształcące to szkoła ponadpodstawowa, która skupia się na nauce przedmiotów ogólnych, takich jak język polski, matematyka, biologia, historia czy języki obce. Głównym celem liceum ogólnokształcącego jest przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego, który otwiera drogę na studia wyższe. Wybór liceum ogólnokształcącego to ważna decyzja, która powinna uwzględniać Twoje zainteresowania i plany na przyszłość. W liceum ogólnokształcącym klasy mają różne profile, np. humanistyczny, matematyczno-informatyczny, biologiczno-chemiczny czy językowy. Istnieją też profile o bardziej precyzyjnym charakterze, np. medyczny, europejski, filmowy, aktorski, lingwistyczny, dziennikarski czy kreacji gier wideo. Podejmując decyzję o profilu, jednocześnie decydujesz o przedmiotach rozszerzonych, które będą kluczowe podczas egzaminu maturalnego. Nauka w liceum ogólnokształcącym trwa cztery lata i wymaga systematyczności oraz zaangażowania. To czas zdobywania wiedzy, rozwijania zainteresowań oraz kształtowania umiejętności samodzielnej pracy i krytycznego myślenia.



KROK 5 MATURA

Egzamin maturalny jest obowiązkowy dla uczniów kończących liceum ogólnokształcące. Składa się z części pisemnej i ustnej. Wyniki matury są decydujące przy aplikacji na studia, dlatego warto dokładnie przygotować się do egzaminu, zwłaszcza z przedmiotów rozszerzonych.

Niektórzy uczniowie, np. jeśli posiadają orzeczenie o niepełnosprawności, mogą uczyć się w liceach w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych.



KROK 6 STUDIA WYŻSZE

Studia wyższe w Polsce dają wiele możliwości wyboru rodzaju uczelni, ścieżki i kierunku kształcenia, które możesz dopasować do swoich zainteresowań i planów zawodowych.

- Uniwersytety – idealne, jeśli interesujesz się naukami humanistycznymi, społecznymi czy ścisłymi.
- Politechniki – dla pasjonatów technologii, inżynierii i nauk technicznych.
- Uczelnie medyczne – dla przyszłych lekarzy, farmaceutów i pielęgniarzy.
- Uczelnie artystyczne – dla osób uzdolnionych plastycznie, muzycznie czy teatralnie.
- Uczelnie ekonomiczne – specjalizujące się w biznesie, zarządzaniu i ekonomii.
- Uczelnie sportowe – skupiające się na wychowaniu fizycznym, dietetyce i rehabilitacji.

Masz do wyboru trzy główne typy studiów.

- Studia licencjackie (3–4 lata) – podstawowy poziom studiów, po którym możesz rozpocząć pracę lub kontynuować naukę.
- Studia magisterskie uzupełniające (1,5–2 lata) – dla absolwentów studiów licencjackich.
- Studia jednolite magisterskie (5–6 lat) – obejmujące pełny program nauczania, np. na kierunkach prawniczych czy medycznych.

Każdy rodzaj studiów to nie tylko wiedza i umiejętności, ale także okazja do zdobycia doświadczenia i rozwinięcia pasji. Studiując, poznasz nowych ludzi, nauczysz się samodzielności i lepiej przygotujesz się do wejścia na rynek pracy. Wybór należy do Ciebie!

Zanim podejmiesz decyzję o wyborze nauki w szkole ponadpodstawowej,
odpowiedz na kilka pytań oraz przeanalizuj mocne strony i minusy tej ścieżki.

Plusy

- Zdobyć wiedzy ogólnej
- Nabycie kompetencji naukowych, transferowalnych
- Poznanie różnych dziedzin nauki
- Możliwość wyboru różnych kierunków dalszego kształcenia
- Przygotowanie do matury oraz kontynuacji nauki na studiach

Minusy

- Zdobyć wiedzy ogólnej, w szczególności teoretycznej, a nie praktycznej
- Brak przygotowania do podjęcia pracy bezpośrednio po ukończeniu szkoły
- Brak kwalifikacji/zawodu
- Duże obciążenie nauką

Szanse

- Dłuższy czas na podjęcie decyzji o wyborze zawodu
- Możliwość podjęcia studiów wyższych na wybranym kierunku
- Możliwość odkrycia zainteresowań, ścieżki rozwoju

Co chcę osiągnąć w życiu zawodowym?

Dlaczego będę dobry w tym zawodzie?

Czy z jakiegoś powodu nie mogę pracować w tym zawodzie?

Jakie dziedziny interesują mnie szczególnie?

Czy chcę kontynuować naukę na studiach?

Czy chcę kontynuować naukę na studiach?

Co może być dla mnie trudne w zdobyciu tego zawodu?

Jakiego wynagrodzenia oczekuję w przyszłości?

Jak wyobrażam sobie siebie za 10 lat?

Jaką wiedzę i umiejętności muszę zdobyć, aby dostać się na wymarzone studia?

INNE ŚCIEŻKI

Istnieją placówki, których celem jest zapewnienie procesu edukacji dostosowanego do szczególnych potrzeb. Zapoznaj się z opisami tych ośrodków – być może będą odpowiednim miejscem dla Ciebie. Pamiętaj, że nauka w takich placówkach opiera się na tej samej podstawie programowej, a uczniowie zdają te same egzaminy, co w szkołach ogólnodostępnych.

Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy (SOSW)

Jeśli masz zróżnicowane potrzeby edukacyjne, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy (SOSW) może być odpowiednim miejscem do nauki i rozwoju. Ośrodek zapewnia edukację i wsparcie dla uczniów z różnymi niepełnosprawnościami, takimi jak niepełnosprawność wzroku, słuchu czy ruchu, a także dla osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnością intelektualną. W SOSW klasy są mniejsze, co umożliwia nauczycielom indywidualne podejście do każdego ucznia. Ponadto możesz uczestniczyć w zajęciach terapeutycznych, rewalidacyjnych i rozwijających talenty. Jedynym warunkiem rozpoczęcia nauki w SOSW jest posiadanie orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, które możesz uzyskać w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Ochotnicze Hufce Pracy (OHP)

Ochotnicze Hufce Pracy oferują wsparcie młodzieży od 15 roku życia, która chce połączyć naukę w szkole z praktyczną nauką zawodu. W zależności od wieku i posiadanego wykształcenia nauka odbywa się w różnych formach:

- w szkole podstawowej dla dorosłych (klasa VII i VIII) – maksymalnie 22 miesiące nauki;
- w szkole podstawowej z oddziałami przysposabiającymi do pracy (klasa VII i VIII) – maksymalnie 22 miesiące nauki;
- w branżowej szkole I stopnia (3 lata nauki);
- w ramach szkoleń zawodowych w formie kursowej.

Uczestnik OHP podpisuje umowę o pracę i podejmuje zatrudnienie na zasadach pracownika młodocianego w celu odbycia przygotowania zawodowego. Za wykonywaną pracę każda osoba otrzymuje wynagrodzenie. Ponadto OHP oferują dodatkowe wsparcie w formie doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy.

Szkoły artystyczne

Szkoła artystyczna to miejsce, gdzie Twój talent może rozkwitnąć. Możesz wybrać specjalizację muzyczną, plastyczną, baletową lub cyrkową, gdzie rozwiniesz swoje umiejętności pod okiem

doświadczonych nauczycieli. W zależności od szkoły będziesz realizować zarówno przedmioty artystyczne, jak i ogólne. Dzięki indywidualnemu podejściu i wsparciu zyskasz nie tylko wiedzę, ale także szansę na udział w konkursach, wystawach i spektaklach, które pomogą Ci zaprezentować Twój talent szerokiej publiczności.

Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy

Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy to placówka, która zapewnia wsparcie dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Nauka w szkole trwa do 24 roku życia, a zajęcia są prowadzone w małych grupach (4–8 osób), co sprzyja efektywnej nauce. Każdy uczeń uczestniczy w zajęciach opartych na indywidualnym programie, który pomaga w rozwoju umiejętności praktycznych i zdobywaniu wiedzy niezbędnej do życia w społeczeństwie. Dodatkowo uczniowie korzystają z różnorodnych form terapii, takich jak arteterapia, muzykoterapia, dogoterapia, terapia ręki, rehabilitacja ruchowa oraz logopedia.

Tekst łatwy do czytania (ETR)

- ☐ W szkole specjalnej przysposabiającej do pracy uczą się uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym.
- ☐ Będziesz uczył się w małej grupie.
- ☐ Grupy składają się od 4 do 8 osób.
- ☐ W szkole możesz uczyć się do 24 roku życia.
- ☐ W szkole są zajęcia praktyczne takie jak gotowanie, sprząatanie, planowanie dnia.
- ☐ Uczniowie korzystają z terapii.
- ☐ Terapia jest zaplanowana dla Ciebie w specjalnym programie.

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ)

Jeśli masz stwierdzoną niepełnosprawność i nie możesz podjąć pracy, warsztaty terapii zajęciowej są dla Ciebie. W WTZ możesz uczestniczyć w różnych zajęciach, które pomogą Ci nauczyć się nowych umiejętności i przygotować do pracy w przyszłości. Warsztaty są przeznaczone dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, np. intelektualną, ruchową czy sprzężoną. Jako uczestnik otrzymasz swój indywidualny plan rehabilitacji, który uwzględni Twoje możliwości i cele, jakie chcesz osiągnąć. Zajęcia w WTZ to świetny sposób na rozwijanie swoich zdolności i lepsze funkcjonowanie w społeczeństwie.

Publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego

Jeśli chcesz kontynuować naukę w formie pozaszkolnej, zdobyć nowy zawód lub rozwijać swoje umiejętności, możesz skorzystać z kwalifikacyjnych kursów zawodowych, kursów umiejętności zawodowych czy kompetencji ogólnych, organizowanych przez placówki kształcenia ustawicznego. Są one dostępne dla osób, które ukończyły 18 rok życia. Dzięki nauce w takiej placówce możesz uzyskać pełne kwalifikacje zawodowe, np. dyplom technika. Możesz wybrać kurs zgodny z Twoimi zainteresowaniami – od gastronomii, przez informatykę, florystykę, aż po mechanikę. Co ważne, wiele z tych placówek oferuje naukę online lub w formie hybrydowej, dzięki czemu możesz uczyć się w dogodnym dla siebie miejscu i czasie.

Centra kształcenia zawodowego (CKZ)

Jeżeli marzysz o zdobyciu zawodu, który zapewni Ci lepszą przyszłość, rozważ udział w kursach organizowanych przez centra kształcenia zawodowego. Oferują one szkolenia w wielu różnych dziedzinach, takich jak fryzjerstwo, budownictwo czy programowanie. Dzięki kwalifikacyjnym kursom zawodowym możesz zdobyć zawód już w ramach jednej kwalifikacji. To dobre rozwiązanie, jeśli chcesz szybko wejść na rynek pracy. Dodatkowo możliwość nauki zdalnej lub hybrydowej ułatwia łączenie nauki z innymi obowiązkami.

Tvoja decyzja o przyszłości – formularz w formie drzewa

Wypełnij pola formularza na następnej stronie, aby przemyśleć swoją dalszą drogę edukacyjno-zawodową.

Jakie są moje zainteresowania?

Wykonywanie jakich czynności sprawia mi radość?
Jakie tematy i dziedziny mnie najbardziej interesują?

Jakie są moje mocne strony?

Co umiem robić dobrze?
Jakie cechy, zdolności i umiejętności wyróżniają mnie spośród innych?

Jakie są moje cele edukacyjne?

Co chcę osiągnąć?

Jakie są moje marzenia zawodowe?

Jakie marzenia chcę zrealizować
dzięki swojej pracy?

**Moja decyzja
edukacyjno-zawodowa**

Kto może mi pomóc w podjęciu decyzji?

Rodzice lub opiekunowie, nauczyciele, doradcy zawodowi

Co jest mi potrzebne w realizacji celu?

Czego chciałbym się nauczyć w najbliższej przyszłości?
Jakie umiejętności chciałbym doskonalić,
by przybliżyć się do realizacji swoich celów?

INFORMATOR

Informacje pomocne w wyborze i planowaniu ścieżek kształcenia w zawodach – gdzie szukać?

Dla uczniów, rodziców, nauczycieli i doradców zawodowych

W informatorze zamieściliśmy przykładowe bezpłatne źródła, z których można czerpać informacje na temat szkół i placówek edukacyjnych, zawodów i zapotrzebowania na poszczególne zawody, trendów na rynku pracy i planowania ścieżek karier.

Kuratoria oświaty

Najbardziej aktualne informacje na temat szkół oraz ich oferty można znaleźć na stronach internetowych kuratoriów oświaty. Część z nich ma użyteczne wyszukiwarki, dzięki którym można sprecyzować, co jest dla nas ważne, np. położenie szkoły, internat, konkretny zawód.

Poniżej przykład z województwa lubelskiego.

Rysunek 3

Informator o szkołach ponadpodstawowych województwa lubelskiego



Informator o szkołach ponadpodstawowych województwa lubelskiego na rok szkolny 2024/2025

Powiat:
Lubelski

Gmina:
dowol. Gminy

Typ placówki:
dowol. Typy placówek

Nauczane języki:
dowol. Języki

Zawód:
Automatyk

Rozszerzenia programowe:
dowol. Rozszerzenia programowe

☒ stółka ☒ internat ☐ międzynarodowa matura ☐ oddziały sportowe ☐ klasy dwujęzyczne

[Szukaj](#) [Resetuj](#)

Źródło:

kuratorium.lublin.pl

Jeśli interesuje Cię konkretna szkoła, warto przejść do rozszerzonego opisu. Tam można dowiedzieć się dużo więcej oraz skontaktować bezpośrednio z pracownikami szkoły czy wziąć udział w dniu otwartym. Jeśli szukasz miejsca w szkole ogólnodostępnej, zwróć uwagę, czy spełnia wymagania dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej, jakie są warunki przyjęcia i jakie możliwości nauki oraz jakie wsparcie oferuje szkoła, abyś czuł się komfortowo.

Poniżej znajdziesz listę stron internetowych kuratoriów oświaty w całym kraju, gromadzących informacje o ofercie szkół i innych placówek.

Kuratoria oświaty w poszczególnych województwach

- [dolnośląskie](#)
- [kujawsko-pomorskie](#)
- [lubelskie](#)
- [lubuskie](#)
- [łódzkie](#)
- [małopolskie](#)
- [mazowieckie](#)
- [opolskie](#)
- [pomorskie](#)
- [podkarpackie](#)
- [podlaskie](#)
- [śląskie](#)
- [świętokrzyskie](#)
- [warmińsko-mazurskie](#)
- [wielkopolskie](#)
- [zachodniopomorskie](#)



Źródło: oprac. IBE PIB.

Prognoza zapotrzebowania na zawody

Każdego roku Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) publikuje prognozę zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego. Prognoza jest podzielona na części – krajową i wojewódzką. Określa ona zapotrzebowanie na pracowników w poszczególnych zawodach (ułożonych alfabetycznie). Prognoza jest ogłaszana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. Dzięki opublikowanej prognozie szkoły mogą zaplanować kształcenie w zawodach uruchamiane w nowym roku szkolnym.

Prognoza z 2025 r. zawiera alfabetyczny wykaz 35 zawodów, dla których, ze względu na znaczenie dla rozwoju państwa, przewiduje się szczególne zapotrzebowanie na rynku pracy. Pełny wykaz z podziałem na województwa: [Prognoza zawody 2025](#).

Prognoza może być podpowiedzią w poszukiwaniu ścieżki kształcenia. Różnorodność zawodów na rynku pracy jest bardzo duża. Jeśli nie masz jasno określonych zainteresowań, nie do końca wiesz, czym chciałbyś zająć się w dorosłym życiu, a nawet na czym polegają niektóre zawody, taka lista może być inspiracją. Branże i zawody, w których są poszukiwani pracownicy, to ważny drogowskaz na przyszłość.

Barometr zawodów

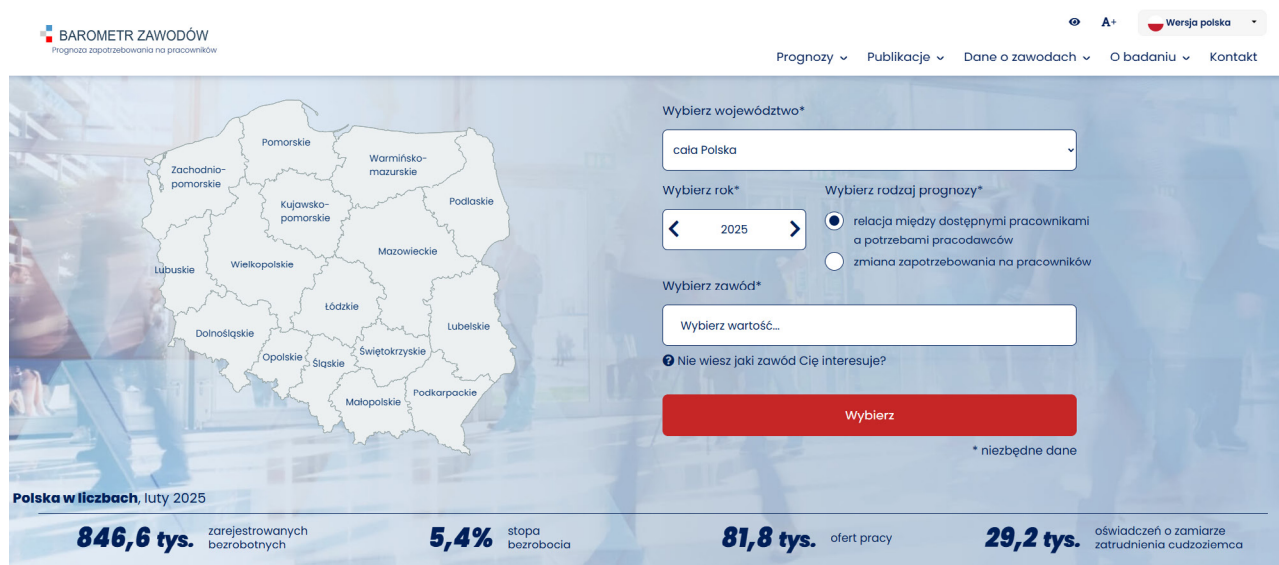
Barometr zawodów opiera się na badaniach jakościowych prowadzonych przez ekspertów, którzy na przełomie III i IV kwartału każdego roku analizują sytuację w poszczególnych zawodach.

Barometr pokazuje zapotrzebowanie na zawody w każdym z powiatów w Polsce oraz na poziomie województw i całego kraju. Wyniki badania wskazują, w jakich zawodach warto się kształcić, gdyż są najlepsze perspektywy na pracę – jakie zawody są deficytowe i pracowników jakich zawodów najtrudniej znaleźć pracodawcom.

Badanie realizuje Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie: [Barometr zawodów](#).

Rysunek 4

Barometr zawodów



Źródło: barometrzawodow.pl

Mapa Karier

Fundacja Katalyst Education tworzy darmowe, otwarte zasoby i narzędzia edukacyjne. Jednym z nich jest [Mapa Karier](#) dla uczniów, rodziców, nauczycieli i szkolnych doradców zawodowych.

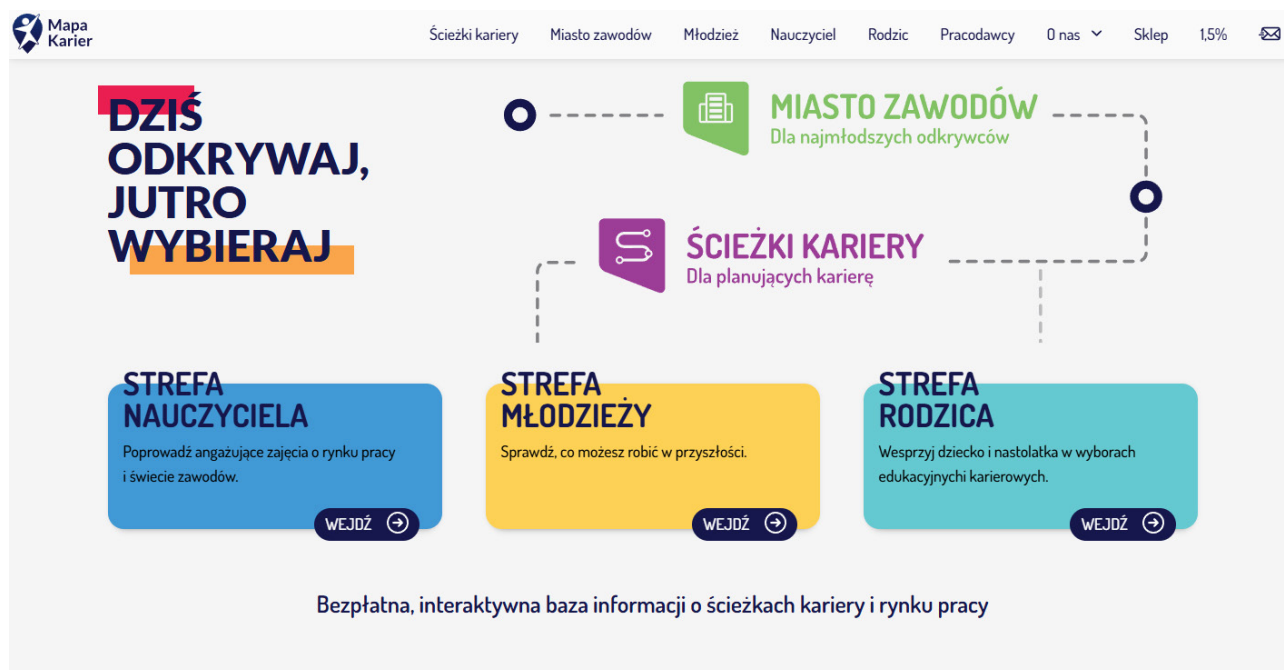
Mapa Karier powstała jako narzędzie pomagające poszerzać wiedzę dzieci i młodzieży na temat rynku pracy i świata zawodów (aktualnie opisuje 790 ścieżek kariery). Dane na Mapie Karier są dostępne jako [Ścieżki Kariery](#) dla nastolatków i dorosłych. Dodatkowe zasoby zostały opracowane dla różnych grup odbiorców w ramach:

- [Strefy Młodzieży](#),
- [Strefy Nauczyciela](#),
- [Strefy Rodzica](#).

Mapa karier jest wyposażona w [filtr preferencji](#), który pomaga młodym ludziom znaleźć ścieżki kariery najlepiej dopasowane do ich oczekiwań. Narzędzie to może być wykorzystywane na lekcjach szkolnych, zajęciach pozalekcyjnych oraz podczas indywidualnych konsultacji z doradcą zawodowym.

Rysunek 5

Mapa Karier



Źródło: mapakarier.org

Zintegrowana Platforma Edukacyjna

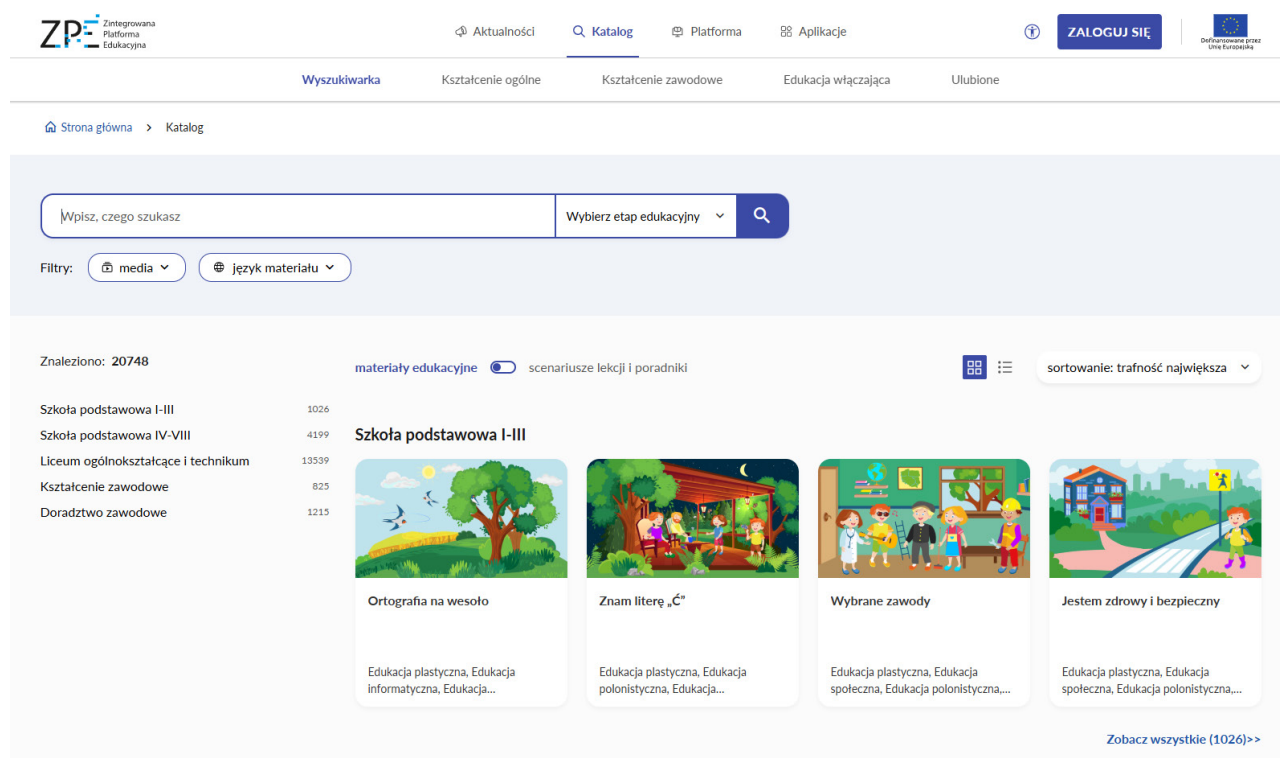
Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE) to platforma kierowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Jest dostępna pod adresem zpe.gov.pl.

ZPE jest przeznaczona dla nauczycieli, doradców zawodowych, rodziców, którzy chcieliby pomóc swoim dzieciom w opanowaniu materiału szkolnego lub w rozwijaniu zainteresowań, a także dla uczniów. Zamieszczane są na niej bezpłatne e-materiały do nauki od pierwszej klasy szkoły podstawowej aż do ostatniej klasy szkoły ponadpodstawowej. Wszystkie treści przygotowane są przez specjalistów zgodnie z obowiązującą podstawą programową kształcenia ogólnego i zawodowego. Większość z nich to materiały interaktywne, które można pobrać na urządzenia i wykorzystywać w dogodny dla siebie sposób.

Na platformie znajdują się także materiały dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: adaptacje podręczników oraz dostosowane do specjalnych potrzeb lektury szkolne, materiały łatwe do czytania i zrozumienia (ang. *easy to read* – ETR) oraz tłumaczenia na polski język migowy.

Rysunek 6

Zintegrowana Platforma Edukacyjna



Źródło: zpe.gov.pl

Informacja dla ucznia: aby korzystać z zasobów, zaloguj się na swoje konto na ZPE za pomocą danych, które otrzymasz ze szkoły. Pozwoli Ci to tworzyć własne notatki i przechowywać je w prywatnej przestrzeni na platformie.

Portal Infozawodowe

[Infozawodowe](https://infozawodowe.men.gov.pl) to portal prowadzony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Jego celem jest wspieranie, rozwój i promocja kształcenia zawodowego – poprzez współpracę pracodawców ze szkołami – i doradztwa zawodowego dla różnych grup wiekowych.

Portal jest narzędziem dla osób poszukujących informacji o zawodach i ścieżkach kształcenia, mogą korzystać z niego:

- uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz ich rodzice,
- kadra zarządzająca szkołą,
- nauczyciele, doradcy zawodowi pracujący z uczniami i dorosłymi,
- osoby dorosłe zainteresowane kształceniem i przekwalifikowaniem,
- pracodawcy, organizacje branżowe oraz instytucje rynku pracy.

Na portalu można znaleźć przydatne informacje o rynku pracy oraz informacje na temat szkół kształcących w danym zawodzie, zawodów i ścieżek kształcenia w danym zawodzie, organizacji branżowych, pracodawców i wydarzeń takich jak targi pracy.

Rysunek 7

Strona internetowa Infozawodowe



Źródło: infozawodowe.men.gov.pl

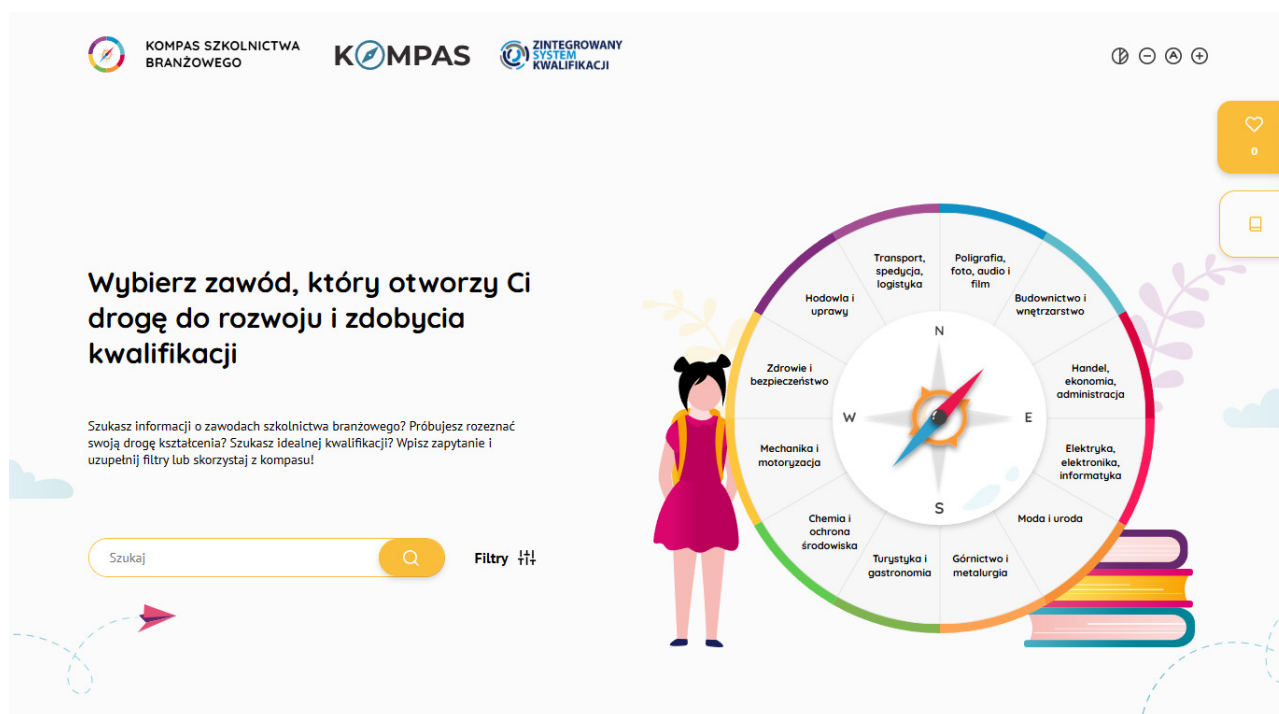
Narzędzia ZSK

Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy prowadzi Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK). W ramach rozwoju systemu ZSK tworzone są dodatkowe aplikacje, które ułatwiają projektowanie i rozwijanie własnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

Przykładowa aplikacja powstała w ramach prac nad ZSK to: [Kompas kształcenia branżowego](#). Aplikacja przedstawia ponad 200 zawodów i kwalifikacji zawodowych ze szkolnictwa branżowego określonych w podstawach programowych kształcenia w zawodach z lat 2019–2024. Zawody są pogrupowane według obszarów kształcenia i branż. Pomoże ona znaleźć informacje o zawodach, szkołach kształcących w zawodzie oraz możliwych ścieżkach kształcenia.

Rysunek 8

Kompas kształcenia branżowego



Źródło: szkolnictwo.ibe.edu.pl

Moje Portfolio

Innym narzędziem pomocnym w planowaniu kariery zawodowej dla starszych uczniów i osób dorosłych jest aplikacja [Moje Portfolio](#). Służy ona do przygotowania elektronicznej teczki (portfolio), zawierającej certyfikaty, zaświadczenia i dyplomy potwierdzające Twoje kwalifikacje, umiejętności i kompetencje. Możesz gromadzić w teczce dokumenty, opracować na ich podstawie swoje CV. Ponadto aplikacja jest pomocna w rozpoznawaniu i nazywaniu Twoich kompetencji, o których często nie pamiętasz lub nie zdajesz sobie sprawy z ich posiadania. Korzystając z aplikacji, nazwiesz i udokumentujesz swoje kompetencje, co pozwoli Ci dostrzec swoje mocne strony, a także obszary i kierunki do rozwoju. Swoją ścieżkę edukacyjną lub zawodową możesz zaplanować samodzielnie lub z pomocą doradcy zawodowego. Po przygotowaniu portfolio możesz też podzielić się jego zawartością z wybranymi pracodawcami lub rekruterami.

Rysunek 9 Moje Portfolio



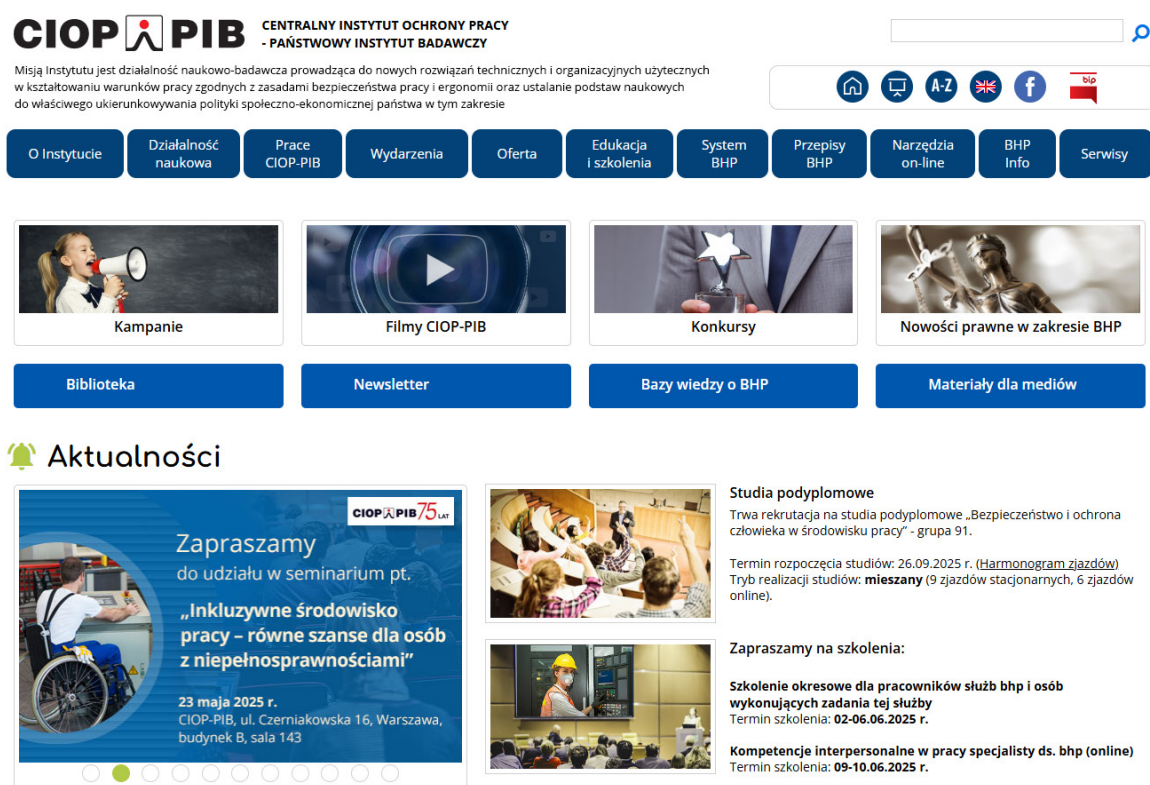
Źródło: mojeportfolio.ibe.edu.pl

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (CIOP-PIB)

Instytut jest podstawową placówką naukowo-badawczą zajmującą się kompleksowo problematyką kształtowania warunków pracy zgodnie z psychofizycznymi możliwościami człowieka. Na stronie CIOP znajdziesz przydatne i aktualne informacje dotyczące ochrony pracownika, warunków pracy i ułatwień dla pracowników z niepełnosprawnościami, a także karty zawodów dostosowanych do potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnością.

Rysunek 10

Strona internetowa Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego



Źródło: ciop.pl

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Ośrodek Rozwoju Edukacji prowadzi szereg działań, projektów i szkoleń dla szkół, w tym dla nauczycieli i doradców zawodowych. Na stronie doradztwo.ore.edu.pl przydatne materiały dotyczące kształcenia zawodowego znajdą także uczniowie i rodzice.

Rysunek 11

Strona internetowa Ośrodka Rozwoju Edukacji



Źródło: doradztwo.ore.edu.pl

Bibliografia

Knopik, T. 2022. *Kapitał różnorodności. Doradztwo zawodowe dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi*. Ośrodek Rozwoju Edukacji. <https://doradztwo.ore.edu.pl/download/3125/>

Lambri, J. 2020. *Kompetencje XXI wieku*. Wolters Kluwer.

Łapińska, J., Sudolska, A., Zinecker, M. 2022. Raport z badań empirycznych w zakresie kompetencji zawodów przyszłości. PARP. <https://en.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-z-badan-empirycznych-w-zakresie-kompetencji-i-zawodow-prz.pdf>

Obwieszczenie Ministra Edukacji z dnia 27 stycznia 2025 r. w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. M.P. 2025 poz. 106.

Pióro, M. 2024. *Co robić po ukończeniu szkoły?* PSONI. https://psoni.org.pl/wp-content/uploads/2024/09/M.-Pioro_Co-robic-po-skonczeniu-szkoly.pdf

Podgórska-Jachnik, D. 2024. *Przyszłość zawodowa mojego wyjątkowego dziecka. Rola rodziców w planowaniu kariery uczniów wymagających wsparcia rozwojowego*. Difin. https://crezgierz.edu.pl/wp-content/uploads/2025/02/Przyszlosc-zawodowa-mojego-wyjakow-ego_dziecka-dostepnosc-cyfrowa.pdf

Rosalska, M. 2024a. *Jak pomóc dziecku zaprojektować jego karierę zawodową? Niezbędnik rodzica*. Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu. <https://psz-old.praca.gov.pl/documents/161065/17239194/M.Rosalska%20-%20Niezb%C4%99dnik%20rodzica%20%28e-book%29/03410e83-72ff-4953-b209-d6ca6007f91f?t=1737724151866>

Rosalska, M. 2024b. *Poradnik doradcy zawodowego w szkole podstawowej*. Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu. <https://wuppoznan.praca.gov.pl/documents/161065/17239194/M.Rosalska%20-%20Poradnik%20doradcy%20%28e-book%29/d3d2b47d-9d1a-48f8-abb2-b0bade605a7e?t=1737724151662>

Rosalska, M. 2024c. *Niezbędnik doradcy zawodowego w szkole podstawowej – zestaw scenariuszy zajęć dla klas 1–8*. Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu. <https://wuppoznan.praca.gov.pl/documents/161065/17239194/M.Rosalska%20-%20Niezb%C4%99dnik%20doradcy%20%28e-book%29/987e4bde-6cb0-4773-a53b-a4c7ed20fa86?t=1737724152011>

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, pedagogów specjalnych, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych. Dz. U. 2022 poz. 1610.

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 października 2023 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych. Dz. U. 2023 poz. 2175.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego. Dz. U. 2019 poz. 325.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego. Dz. U. 2019 poz. 316, t.j. Dz. U. 2024 poz. 611.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół. Dz. U. poz. 639, t.j. Dz. U. 2024 poz. 80.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym. Dz. U. 2017 poz. 1578, t.j. Dz. U. 2020 poz. 1309.

Socha, Z., Szymczak, S. (red). (2023). *Nie tylko doświadczenie i kompetencje miękkie. Analiza regionalnego zapotrzebowania na kompetencje i kwalifikacje w wybranych branżach*. Instytut Badań Edukacyjnych. <https://kwalifikacje.edu.pl/wp-content/uploads/Nie-tylko-doswiadczenie-i-kompetencje-miekkie-WCAG-po-akceptacji-Autora.pdf>

Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. M.P. 2021 poz. 218.

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych. M.P. 1997 nr 50 poz. 475.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Dz. U. z 2024 r. poz. 737.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Dz. U. 2022 poz. 1700.

World Economic Forum. (2024). *The future of jobs report*. World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Growth_Report_2024.pdf

Zalecenie Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.

Dz. Urz. UE C 189 z 4.06.2018 r.

ZSU 2030: MEN. (2020). *Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa)*.

Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie.

https://kwalifikacje.edu.pl/wp-content/uploads/ZSU_2030.pdf

